

OM SKIFTE MELLE ÆGTEFÆLLER

Betænkning I

FRA
JUSTITSMINISTERIETS  GTESKABSUDVALG
AF 195 7

BETÆNKNING NR. 305

1962

INDHOLDSFORTEGNELSE

Udvalgets nedsættelse m. v.	5
I. Forholdet mellem skiftelovens kap. 6 og lovgivningen om formueforholdet mellem ægtefæller	7
II. Nordisk lovgivning om skifte af fællesbo, når begge ægtefæller er i live.	10
A. Hovedpunkter	10
B. Lighedelingen	11
C. Fordelingen af boets aktiver.	13
III. Kritikken af gældende ret	15
A. Formueordningen og den hermed forbundne skiftedeling i almindelighed.	15
B. Lighedelingen	15
C. Fordelingen af boets aktiver.	16
IV. Almindelige bemærkninger om udvalgets forslag	18
A. Formueordningen og skiftets hovedprincipper.	18
1. Om anvendelse helt eller delvis af skiftereglerne på særeje.	19
2. Kan en ægtefælle give afkald på boslods krav i den anden ægtefælles nettobodel til skade for sine kreditorer?.	19
B. Lighedelingen	21
1. Forslag om en almindelig skævdelingsbestemmelse.	21
2. Andre undtagelser fra lighedelingen	23
C. Fordelingen af boets aktiver.	24
V. Udkast til lov om ændringer i skifteloven.	27
VI. Bemærkninger til skiftelovudkastet	30

Udvalgets nedsættelse m. v.

Efter Nordisk Råds 3. samling i Stockholm i januar 1955 anbefalede rådet regeringerne at undersøge forudsætningerne for en revision af den i de nordiske lande gældende lovgivning om ægteskab og ægtefællers formueforhold, således at lovgivningen kunne blive så ensartet som muligt.

I Danmark indhentede justitsministeriet derefter udtalelser fra en række forskellige myndigheder, foreninger og institutioner med henblik på spørgsmålet om, hvorvidt der måtte antages at være tilstrækkelig anledning til en revision af ægteskabslovgivningen og i forbindelse hermed bestemmelserne om forældremyndighed i kapitel 3 i lov nr. 277 af 30. juni 1922 om umyndighed og værgemål.

Ved det 20. og 21. nordiske juristmøde var som forhandlingsemner optaget spørgsmålet om en revision af lovgivningen om ægtefællers formueforhold og om en reform af skilsmisellovgivningen.

På denne baggrund og efter drøftelser i udvalget for nordisk lovsamarbejde nedsatte justitsministeriet ved skrivelse af 2. maj 1957 et udvalg med den opgave at overveje spørgsmålet om ændring af de gældende regler om ægteskabs indgåelse og opløsning og om ægteskabets retsvirkninger samt dertil knyttede spørgsmål. Udvalget fik samtidig bemyndigelse til at træde i forbindelse med delegerede fra de øvrige nordiske lande med det formål at sikre, at ensartetheden i de nordiske landes ægteskabslovgivning opretholdes og udbygges.

Udvalget fik i henhold til justitsministeriets ovennævnte skrivelse og ministeriets skrivelse af 19. december 1957 følgende sammensætning:

Højesteretsdommer *Erik Vetli* (formand), professor, dr. *Ernst Andersen*, justitsministeriets kommitterede i lovgivningsspørgsmål *Poul Gaarden*, landsdommer *Karen Johnsen*, advokat, folketingsmedlem *Edel Saunte*.

Som sekretær for udvalget beskikkedes fuldmægtig i justitsministeriet *Laurits Ringgård*.

Justitsministeriet rettede endvidere henvendelse til kirkeministeriet, socialministeriet, udenrigsministeriet, amtmandsforeningen, dommerforeningen, politimesterforeningen, advokatrådet, købstadsforeningen og Københavns magistrat med anmodning om, at der måtte blive udpeget repræsentanter til at yde udvalget bistand ved udvalgets behandling af spørgsmål, der har særlig relation til de nævnte ministerier m. v. Endelig har overpræsident *C. A. C. greve Moltke* efter anmodning erklæret sig villig til at bistå udvalget ved behandlingen af spørgsmål, der har særlig relation til overpræsidentiet.

De øvrige nordiske udvalg fik følgende sammensætning:

Den *finske* komité:

Præsidenten for højsta forvaltningsdomstolen *U. J. Castrén* (formand), professor *Martti Rautiala* og vicehäradsövding *Helvi Sipilä*.

Komiteen er senere blevet opløst, men Finland har under de fællesnordiske forhandlinger været repræsenteret af professor, dr. jur. *Matti Ylöstalo* og lagstiftningsrådet *Pentti Kurkela* som observatører.

Det *islandske* udvalg:

Rektor for universitetet i Reykjavik, professor *Armann Snævarr*, og advokat, ordfører for kommunalbestyrelsen i Reykjavik, *Audur Auduns*.

Det *norske* udvalg:

Professor, dr. jur. *Carl Jacob Arnholm* (formand), høyesterettsadvokat *Andreas Støylen* og læge *Valborg Klem*.

Den *svenske* familieretskomité:

Justitierådet *Gösta Walin* (formand), advokaten *Sigrid Beckman*, lagbyråchefen *Tor-*

wald Hesser, riksdagsledamoten Ruth Hamrin-Thorell, riksdagsledamoten Erik Svedberg og f.d. riksdagsledamoten Eivor Wallin (som afløste det tidligere udvalgsmedlem, daværende riksdagsledamoten, nuv. borgarrådet Inga Thorsson).

Der har foreløbig været afholdt 4 møder mellem de nordiske udvalg eller repræsentanter for disse, nemlig i København fra den 5. til den 8. april 1960 og i Stockholm fra den 25. til den 28. april 1961, samt møder mellem udvalgsformændene den 1.-2. juni 1959 og den 7. september 1961. Man har i det danske udvalg og under de nordiske forhandlinger behandlet og overvejet forslag om ændringer i reglerne om grundlaget for separation og skilsmisse og om retsvirkningerne af separation og skilsmisse, herunder spørgsmålet om ægtefællers indbyrdes underholdspligt. I sammenhæng hermed står endvidere spørgsmålet om en eventuel ændring af myndighedslovens bestemmelser om forældremyndighed og samkvemsret. I forbindelse med separations- og skilsmissereglerne er også mæglingsinstituttet taget op til diskussion og overvejelse, og der er blevet nedsat et særligt arbejdsudvalg, som arbejder videre med dette spørgsmål.

Da de nordiske drøftelser vedrørende reglerne om skifte mellem ægtefæller i det væsentlige må anses for afsluttede, og da det danske udvalg anser en reform, navnlig af reglen i skiftelovens § 65, for påkrævet, har man fundet det rigtigst at afslutte behandlingen af skiftereglerne og afgive betænkning med udkast til ændring af skiftelovens kapitel om skifte af fællesbo i ægtefællers levende live. De skifteretlige regler har ganske vist nær berøring med de materielle regler i ægteskabslovgivningen, især bestemmelserne om formueordningen i ægteskabet, og udvalgets behandling af disse spørgsmål er endnu ikke endeligt afsluttet.

Udvalget har dog alligevel ment allerede nu at burde afgive betænkning om skiftereglerne, selv om eventuelle senere ændringer af bestemmelser i ægteskabslovene måtte medføre enkelte ændringer i det her fremsatte forslag.

Det bemærkes i øvrigt, at udvalgets hidtidige overvejelser med hensyn til spørgsmålet om ændring af bestemmelserne om ægteskabets retsvirkninger vil blive omtalt i denne betænkning, hvor der er anledning dertil.

Som det fremgår navnlig af betænkningens afsnit III, er de spørgsmål, der har været genstand for kritik i forbindelse med skiftelovens kapitel 6, navnlig skiftelovens § 65 og reglerne om undtagelser fra ligestillingen. Udvalget har imidlertid foretaget en samlet gennemgang af kapitel 6, og som resultat heraf foreligger det nedenfor side 27 optagne udkast til ændret affattelse af dette kapitel.

Enkelte af de af udvalget stillede forslag vedrører bestemmelser, der har en parallel i skiftelovens kapitel 5 om behandling af dødsboer, når der er en efterlevende ægtefælle, og der helt eller delvis har bestået formuefællesskab mellem ægtefællerne. Ændringer i dette skiftelovskapitel er foreslået i den af arvelovsudvalget i juni 1961 afgivne betænkning. Ægteskabsudvalget forudsætter, at den eventuelt nødvendige koordination af udvalgsforslagene foretages af justitsministeriet. Såfremt overvejelserne herom måtte tage længere tid, vil det efter udvalgets opfattelse være ønskeligt, at der gennemføres en midlertidig ændring af skiftelovens § 65, smig. herved den nedenfor side 16 omtalte midlertidige svenske lov.

Udkast til denne betænkning har været drøftet på et møde med repræsentanter fra Advokatrådet, Den danske Dommerforening og Københavns Byret.

København i november 1961.

Ernst Andersen

Poul Gaarden

Karen

Johnsen

Edel Saunte

Erik Vetli

L. Ringgård
sekretær

I.

Forholdet mellem skiftelovens kapitel 6 og lovgivningen om formueforholdet mellem ægtefæller.

Kegler om skifte af ægtefælleboer indeholdes i skifteloven, lov nr. 155 af 30. november 1874 om skifte af dødsbo og fællesbo m. v., hvis kapitel 6 omhandler „skifte af fællesbo i ægtefællers levende live“.

Loven af 30. november 1874 var et resultat af proceskommissionens¹⁾ arbejde. Før skifteloven byggede reglerne om skifte mellem ægtefæller hovedsagelig på praksis. Det antoges, at skifteretterne var kompetente til at foretage deling af separations- og skilsmisseboer, hvis ægtefællerne ikke selv kunne blive enige, og der havde efterhånden udviklet sig en ret fast skifteretspraksis vedrørende behandlingen af sådanne boer.²⁾

Proceskommissionen beskæftigede sig udelukkende med de processuelle regler om skifte mellem ægtefæller. Opgøret af ægtefællers økonomiske mellemværende under et skifte efter den oprindelige skiftelov måtte således foretages på grundlag af de dagældende regler om ægtefællers retlige stilling. Efter disse regler gjaldt som den legale ordning, at ægtefæller levede i formuefællesskab, og ved separation og skilsmisse ligesom efter førstafdødes død fandt *ligedeling* sted af alt, hvad der hørte til fællesboet.

Under ægteskabet var hustruen formueretlig umyndig. Hun kunne end ikke på egen hånd disponere over sit eventuelle særeje, der blev bestyret af manden, og manden havde enerådigheden over fællesformuen. Det antoges dog, at ægtefællerne kunne ordne deres forhold anderledes ved ægtepagt.

Først senere indledtes en reform af den gifte kvindes retlige stilling. Ved lov nr. 53

af 7. maj 1880 fik hustruen ret til i levende live uden mandens eller andens værges samtykke at råde over, hvad hun „erhverver ved selvstændig virksomhed, som ikke grundes eller vedligeholdes væsentlig ved mandens eller fællesboets midler“.

Ved lov nr. 75 af 7. april 1899 om formueforholdet imellem ægtefæller gennemførtes en ny og mere vidtgående reform. Lovens hovedindhold var, at den gifte kvinde fik formueretlig myndighed. Hustruen kunne dog ikke uden overøvrighedens godkendelse påtage sig ansvar eller medansvar for mandens gæld. Kådigheden over fællesboet forblev imidlertid hos manden alene, og som hovedregel kunne kun mandens kreditorer søge fyldestgørelse i fællesboet. Mandens eneråden blev dog modificeret ved bestemmelser, der krævede hustruens samtykke til visse dispositioner over fast ejendom og forskellige andre aktiver, såfremt hustruen havde indført dem i fællesboet, ligesom lovens § 27 opretholdt hustruens enerådighed over selverhverv. Loven gav endvidere hustruen ret til i visse tilfælde at få erstatning fra manden, bl. a. hvis denne havde misbrugt sin ret til at råde over fællesboet.

Endelig indeholdt 1899-loven en række bestemmelser om ægtepagter, og der blev givet regler, der gav en ægtefælle adgang til i visse tilfælde at kræve bosondring med efterfølgende skifte efter skiftelovens kapitel 6.

I 1910 indledtes en omfattende revision af familieretten ved nedsættelsen af en kommission³⁾ (i det følgende kaldet *familieretskommissionen*), hvis kommissorium blev

¹⁾ Den ved kgl. reskript af 28. februar 1868 nedsatte proceskommission.

²⁾ Jfr. N. F. Schlegel: Skifteretten efter den danske lovgivning (1868) pag. 451 ff og A. W. Scheel: Familieretten (1860) pag. 280 ff.

³⁾ Kommissionen, der fik professor, dr. jur. V. Bentzon til formand, blev nedsat ved kgl. resolution af 25. juli 1910; kommissionen og dens kommissorium undergik ændringer ved kgl. resolutioner af 19. juni 1912, 29. december 1914 og 14. april 1919.

fastsat til „Reglerne om Ægteskabs Indgaaelse, Omstødelse og Ophævelse, om Formueforholdet og det personlige Forhold mellem Ægtefæller, om Myndighed og om Adoption samt saadanne Lovgivningsemner, der staar i naturlig Forbindelse hermed“.

Familieretskommissionen, der havde et nært samarbejde med tilsvarende kommissioner i Norge og Sverige, afgav i 1913 en betænkning med udkast til lov om ægteskabs indgåelse og opløsning, og i 1918 fulgte en betænkning med udkast til lov om ægteskabets retsvirkninger.

På grundlag af disse to betænkninger fremsatte regeringen i rigsdagssamlingen 1918-19 „forslag til lov om ægteskab“¹⁾. Forslaget blev ikke færdigbehandlet, og i rigsdagssamlingen 1919-20 blev forslaget genfremsat i uændret skikkelse.²⁾ Heller ikke i denne rigsdagssamling blev lovforslaget færdigbehandlet, og der blev derefter truffet beslutning om foreløbig at udskyde bestemmelserne om ægteskabets retsvirkninger til nøjere prøvelse.³⁾ I rigsdagssamlingen 1921-22 fremsattes herefter alene forslag til lov om ægteskabs indgåelse og opløsning,⁴⁾ og med en del ændringer gennemførtes forslaget ved lov nr. 276 af 30. juni 1922 (ægteskabslov I).

Familieretskommissionen udarbejdede herefter et nyt lovudkast, der i rigsdagssamlingerne 1923-24 og 1924-25 blev fremsat som forslag til lov om ægteskabets retsvirkninger⁵⁾ og med enkelte ændringer gennemførtes ved lov nr. 56 af 18. marts 1925 (ægteskabslov II). Spørgsmålet om ægtefællers arveretlige forhold og om adgang til at hensidde i uskiftet bo havde været behandlet i betænkningen fra 1918, men der blev i februar 1925 afgivet en særbetænkning herom af familieretskommissionen, hvis forslag blev gennemført ved lov nr. 120 af 20. april 1926 om ægtefællers arveret og uskiftet bo.

Formålet med den nye ægteskabslovgiv-

ning var i første række at forbedre den gifte kvindes retlige stilling, og lovgivningen var et led i de almindelige bestræbelser for at give kvinderne fuld ligeberettigelse med mændene.

Som konsekvens af dette hovedsynspunkt indførte loven om ægteskabets retsvirkninger særråden og særhæften for hver af ægtefællerne. Efter § 15, stk. 1, i ægteskabslov II skal alt, hvad ægtefæller ejer ved ægteskabets indgåelse eller senere erhverver, indgå i almindeligt formuefællesskab mellem dem, for så vidt det ikke er gjort til særeje, men efter § 16, stk. 1, i samme lov har hver ægtefælle i levende live med visse indskrænkninger rådigheden over alt, hvad han har indført i fællesskabet, og efter § 25 er det som hovedregel kun vedkommende ægtefælle selv, der hæfter for de forpligtelser, han pådrager sig.

Et andet udslag af ligestillingstanken er bestemmelsen i ægteskabslov II § 29, der fastsætter, at ægtefæller med de begrænsninger, loven medfører, kan indgå retshandler med hinanden om ejendele, som nogen af dem råder over, ligesom ægtefællerne også kan pådrage sig forpligtelser over for hinanden.

Den bestående retstilstand, hvorefter formuefællesskabet var den legale ordning af formueforholdet mellem ægtefæller, blev som nævnt opretholdt ved reformlovgivningen, og som hidtil skal lighedeling af fællesboet finde sted ved formuefællesskabets ophør, jfr. §§ 15 og 16, stk. 2, i ægteskabslov II. Et skifte mellem ægtefæller i disses levende live har derfor fortsat til formål at gennemføre lighedelingen af fællesboet.

På denne baggrund fandt der i forbindelse med reformerne kun få ændringer sted i skifteloven af 30. november 1874. Loven af 7. maj 1880 om den gifte kvindes rådighed over selverhverv var ikke ledsaget af ændringer i skifteloven. Det samme gjaldt loven af 7. april 1899 om formueforholdet

1) Rigsdagstidende 1918-19, Til. A., sp. 5261-5360.

2) Rigsdagstidende 1919-20, Till. A., sp. 2295-2364.

3) Det oprindelige forslag til lov om ægteskab indeholdt tillige bestemmelser om forældremyndighed og samkvemsret. Disse bestemmelser blev efter særlig kommissionsbehandling optaget i forslag til lov om umyndighed og værgemål, som blev gennemført ved lov nr. 277 af 30. juni 1922. Adoptionsloven af 26. marts 1923 hviler ligeledes på et udkast fra familieretskommissionen.

4) Rigsdagstidende 1921-22, TiU. A., sp. 4187-4240.

5) Rigsdagstidende 1923-24, Tül. A., sp. 3801-3882 og 1924-25, Til. A., sp. 2843-2890.

mellem ægtefæller, men denne lov medførte dog, at reglerne i skiftelovens kapitel 6 om skifte af separations- og skilsmisseboer også blev anvendelige i tilfælde af bosondring, og loven fastsatte endvidere, at bestemmelserne om hustruens adgang til i visse tilfælde at kræve erstatning af manden kunne gøres gældende under skiftet.

Heller ikke gennemførelsen af loven af 30. juni 1922 om ægteskabs indgåelse og opløsning gav anledning til ændringer i skifteloven.

Loven af 1922 indeholdt dog i § 66 en særlig regel, der gav mulighed for at fravige ligedelingen ved skifte efter visse tilfælde af separation, jfr. nedenfor i afsnit II B. Ved 1922-lovens § 46 gennemførtes endvidere en særlig bestemmelse om skifte efter omstødelse, som ligeledes omtales nærmere i afsnit II B.

I betænkningen fra 1918 optog familieretskommissionen et kapitel med sådanne regler om skifte, som man fandt var en nødvendig konsekvens af de nye bestemmelser om ægteskabets retsvirkninger. Kapitlet om skifte indeholdt regler om opgørelsesmåden, om ret til vederlag, om fyldestgørelse af ægtefællers vederlagskrav og godtgørelseskrav under skiftet og endelig om ret til forlods udtagelse af personlige genstande og om udtagelse af løsøre nødvendigt til fortsættelse af en ægtefælles næringsvej. Det var kommissionens mening, at disse regler

kun skulle udgøre et supplement til skifteloven af 30. november 1874, som man i øvrigt mente at kunne henholde sig til. Den norske og den svenske kommission fandt derimod ikke, at man kunne bygge på de i henholdsvis Norge og Sverige dagældende skifteregler, og kommissionerne stillede derfor udførligere forslag om skiftebestemmelser end den danske kommission.

Det senere fremsatte forslag til lov om ægteskabets retsvirkninger indeholdt imidlertid kun vederlagsreglerne, men der fremsattes samtidig et særligt forslag til ændring af skiftelovens kapitler 5 og 6, henholdsvis om behandling af dødsboer, når der er en efterlevende ægtefælle, og der helt eller delvis har bestået formuefællesskab mellem ægtefællerne og om *skifte af fællesbo i ægtefællers levende live*. Dette forslag indeholdt bestemmelserne fra skiftekapitlet i betænkningen fra 1918, idet man dog havde udeladt enkelte af de foreslåede regler. Den 18. marts 1925 stadfæstedes loven om ægteskabets retsvirkninger og loven om ændring af skifteloven.

Nogen ændring af bestemmelserne vedrørende skifte mellem ægtefæller er ikke foretaget siden da. Visse ændringer af de processuelle regler har dog fundet sted ved ændring af retsplejelovens kapitel 58, som bl. a. indeholder bestemmelser om processformen under skifte af fællesbo.

II.

Nordisk lovgivning om skifte af fællesbo, når begge ægtefæller er i live.

A. Hovedpunkter.

Som nævnt findes de gældende bestemmelser om skifte mellem ægtefæller herefter i kapitel 6 i skifteloven af 30. november 1874 som ændret ved lov nr. 58 af 18. marts 1925 og i loven om ægteskabs indgåelse og opløsning nr. 276 af 30. juni 1922 samt i loven om ægteskabets retsvirkninger nr. 56 af 18. marts 1925. Processuelle regler for skifteretternes behandling af fællesboer indeholdes i retsplejelovens kapitel 58.

Hovedindholdet af de regler, der har betydning for et skifte mellem ægtefæller, er følgende:

Skifte finder sted efter separation, skilsmisse eller ægteskabets omstødelse eller efter kendelse om bosondring afsagt i henhold til reglerne i kapitel V i ægteskabslov II eller § 77 i ægteskabslov I. Formuefællesskabet er i disse tilfælde ophørt, og hver af ægtefællerne kan gøre krav på deling af de aktiver, der hører til fællesboet.

Deling af fællesejet finder i det aldeles overvejende antal tilfælde sted ved et privat skifte, men kan ægtefællerne ikke enes herom, kan enhver af dem begære offentligt skifte efter reglerne i skiftelovens kapitel 6.

Når boet tages under offentlig behandling, finder der først registrering og vurdering sted af boets aktiver (skiftelovens § 65, 1. pkt.), og der finder tillige en opgørelse sted over boets passiver efter ægtefællernes egne opgivelser. Bestrides rigtigheden af en opgivet gældspost, må skifteretten afgøre striden (§ 66).

Formålet med boopgørelsen er at finde frem til boets nettoværdi. Det, der skal deles, er overskuddet af hver ægtefælles *bodel*, d. v. s. hvad der er i behold af de fællesejemidler, hver især har indbragt i ægteskabet ved dets indgåelse eller senere har erhvervet, jfr. ægteskabslov II § 16, stk. 2, der fastsætter, at hver af ægtefællerne udtager halvdelen af det beholdne fællesbo. I princippet skal herefter hver

ægtefælles bodel opgøres for sig (skiftelovens § 64). Værdien af aktiverne i hver bodel må udregnes, og derefter fradrages vedkommende ægtefælles passiver. Viser denne opgørelse, at værdien af ægtefællens aktiver overstiger de passiver, der vedrører den pågældende ægtefælle, må halvdelen af dette overskud afgives til den anden ægtefælle, og dette uanset om den anden ægtefælle er insolvent eller under konkurs. I praksis foretager man dog normalt blot en opgørelse over det samlede fællesbo, hvis begge ægtefæller er solvente. Er en af ægtefællerne derimod insolvent, er det nødvendigt at foretage særskilte opgørelser over bodelene.

Ægtefællerne har krav på, at deres andel i boet, *boslodden*, udbetales kontant, og findes der andre aktiver end kontanter i boet, kan der blive tale om, at aktiverne først må realiseres (§ 65, 1. pkt.). Ægtefællerne har imidlertid adgang til at få udlagt boets aktiver til vurderingsprisen (§ 65, 1. pkt.), og i praksis gør ægtefællerne i reglen brug af denne bestemmelse. Begærer de udlæg i samme ting, må lodtrækning finde sted, men den ægtefælle, som har indbragt tingen i boet, har dog fortrinsret til at udtage den (§ 65, 3. pkt.).

Hensigten med skiftet er at få ægtefællernes interne økonomiske mellemværende gjort op i anledning af formuefællesskabets ophør. Nogen fyldestgørelse af ægtefællernes kreditorer bliver derimod i almindelighed ikke tale om ulyder et skifte mellem ægtefæller. Hver ægtefælle hæfter fortsat over for sine egne kreditorer, og skiftet indskrænker ikke kreditorernes adgang til at forfølge deres ret (§ 69).

Skifteloven og ægteskabslovene indeholder herudover forskellige detailbestemmelser om fremgangsmåden under bobehandlingen, herunder om ægtefællernes rådighed over deres bodele, medens skiftet står på, og lovene indeholder endvidere bestemmelser, der kan

medføre afvigelser fra de foran omtalte delingsregler og fra udtagelsesbestemmelserne, jfr. nærmere fremstillingen nedenfor under afsnit B og C.

Ægteskabslovgivningen og skiftereglerne i *de øvrige nordiske lande* bygger i det store og hele på de samme principper som den danske lovgivning. Alle de nordiske landes legale ordning af formueforholdet mellem ægtefæller er således formuefællesskabet med sarråden og særhæften under ægteskabets beståen og med ligedeling af fællesboet ved formuefællesskabets ophør. De enkelte bestemmelser i de forskellige landes ægteskabslovgivning er i de fleste tilfælde af tilsvarende indhold som de danske. De mest betydningsfulde afvigelser vil blive nærmere omtalt i de følgende afsnit.

Den gældende lovgivning i de øvrige lande er følgende:

Finland:

Den finske ægteskabslovgivning er samlet i Åktenskapslag af 13. juni 1929, som indeholder bestemmelser om ægteskabs indgåelse og opløsning, om ægteskabets retsvirkninger og om skifte mellem ægtefæller.

Island:

I Island fik man den 27. juni 1921 en lov om ægteskabs indgåelse og opløsning, log um stof nun og slit hjúskapar.

Den 20. juni 1923 fik Island en lov om retsvirkningerne af ægteskab (log um skyldur og réttindi hjóna). Denne lov indeholder tillige et kapitel om skifte mellem ægtefæller. Andre skifteregler findes i den islandske skiftelov fra 1878.

Norge:

Den norske ægteskabslovgivning er ligeledes opdelt som den danske. Ved lov nr. 2 af 31. maj 1918 fik man loven om „omgåelse og opløsning av ekteskap“, og lov nr. 1 af 20. maj 1927 indeholder reglerne om „ektefellers formuesforhold“. Kegler om skifte mellem ægtefæller er optaget i skifteloven af 21. februar 1930.

Sverige:

Den svenske ægteskabslovgivning er som den finske samlet i én lov: „Den nya Gifter-

målsbalken“ af 11. juni 1920, hvis 13. kapitel omhandler bodelingen.

Den nordiske ægteskabslovgivning er kun undergået få ændringer siden vedtagelsen af de foran citerede love. I Norge fandt der dog en ret omfattende revision sted ved lov nr. 13 af 25. juni 1937, og ved lov nr. 7 af 28. juli 1949 blev yderligere en del bestemmelser ændret.

B. Lighedelingen.

Efter gældende ret skal der som foran nævnt finde *ligedeling* sted, hvis ægtefæller skifter efter at have levet i formuefællesskab.

Bestemmelsen herom indeholdes i ægteskabslov II § 16, stk. 2, der lyder således:

„Ved ægteskabets ophør såvel som i tilfælde af bosondring eller separation udtager hver ægtefælle eller dens arvinger halvdelen af det beholdne fællesbo, medmindre undtagelse har særlig lovhjemmel.“

Fra denne regel gøres der efter *skiftelovens* § 70 den almindelige undtagelse, at en ægtefælle forlods kan udtage genstande, som udelukkende tjener til personligt brug, for så vidt deres værdi ikke står i misforhold til ægtefællernes formueforhold.

En yderligere afvigelse fra lighedelingsreglen vil undertiden finde sted ved anvendelsen af *ægteskabslov I* § 66, stk. 2, der bestemmer:

„Når en ægtefælle opnår separation i medfør af § 53, 1. stykke, kan der dog, for så vidt boet er af ringe værdi, tillægges ham ret til af boet at udtage bohave, arbejdsredskaber og andet løsøre i det omfang, hvori han skønnes at trænge dertil for at kunne opretholde hjemmet, selv om der herved tilfalder ham mere, end hans andel i boet udgør.“

Endvidere må nævnes bestemmelsen i *ægteskabslov I* § 67, der fastsætter, at der efter en skilsmisse, hvor der foreligger forhold, hvorved den ene ægtefælle groft har krænket den anden, kan tilkendes den krænkede ægtefælle en godtgørelse. Denne bestemmelse fremtræder ikke som en egentlig undtagelsesbestemmelse fra lighedelingsreglen, men bestemmelsens anvendelse kan betyde, at slutresultatet efter et skifte fremtræder, som om der havde fundet en deling sted efter en anden delingsnorm end lige-

delingen. I den i U.1956.163 (0) citerede dom er bestemmelsen således blevet anvendt med bemærkning i dommen om, at det på baggrund af det om hustruens forhold oplyste skønnedes rimeligt, at der tilgædes ægtemanden en sådan godtgørelse, at hustruen blev afskåret fra at opnå økonomisk fordel ved delingen af fællesboet, derude-lukkende hidrørte fra ægtemandens midler.

På samme måde vil en gennemførelse af vederlagskrav i henhold til ægteskabslov II § 23 betyde, at den ægtefælle, der under skiftet får tilkendt vederlag, får en større andel ved bodelingen end den anden ægtefælle. Bestemmelsen går nærmere ud på, at en ægtefælle kan gøre krav på vederlag, hvis den anden ægtefælle ved vanrøgt af sine økonomiske anliggender, ved misbrug af sin rådighed over fælleseje eller på anden måde i væsentlig grad formindsker den del af fællesboet, hvorover han råder. Endvidere kan en ægtefælle gøre krav på vederlag, hvis den anden ægtefælle har anvendt midler af fællesboet til erhvervelse eller forbedring af sit særeje, eller af de særlige rettigheder, som omhandles i § 15, stk. 2, i ægteskabslov II, og endelig kan der tilkendes en ægtefælle vederlag, hvis han har anvendt midler af særejet til bedste for fællesboet. Om vederlagskravenes forhold til delingsprincippet kan det vel imidlertid siges, at en gennemførelse af kravene har en reel ligedeling til formål, idet man søger at stille en ægtefælle på en sådan måde, at han får halvdelen af den formue, der kunne have været til stede, hvis den anden ægtefælle ikke havde foretaget en af de i § 23 nævnte dispositioner.

Lovgivningens bestemmelser om skifte mellem ægtefæller efter separation, skilsmisse eller bosondring indeholder ikke andre regler, der modificerer ligedelingen, end de foran nævnte. I tilfælde af ægteskabets *omstødelse* anvendes derimod en anden delingsnorm. Bestemmelsen herom findes i ægteskabslov I § 46, der fastsætter følgende:

„Ved skifte i anledning af ægteskabs omstødelse udtager hver ægtefælle forlods så meget af fællesboet, som svarer til, hvad han har indbragt i boet ved ægteskabets indgåelse eller gennem senere erhvervelse ved arv eller gave, eller hvad han har overført til fællesboet fra eget

særeje. Strækker den fælles formue ikke til, sker der forholdsvis afkortning. Det, som den ene ægtefælle har skænket den anden som særeje, kan fordres tilbage.”

Det, der er i behold, efter at forlods udtagelse har fundet sted, er derimod genstand for ligedeling, da reglerne vedrørende skilsmisse i øvrigt finder anvendelse, jfr. ægteskabslov I § 45.

Lovgivningen i *de øvrige nordiske lande* svarer i det væsentlige til den danske.

Alle lande har som tidligere fremhævet det almindelige formuefællesskab som den legale formueordning, og ved skifte mellem ægtefællerne finder ligedeling af fællesejemidlerne sted.

De forskellige landes lovgivning indeholder en række undtagelser fra ligedelingsprincippet. Bestemmelser svarende til den ovenfor nævnte regel i den danske skiftelovs § 70 og den danske ægteskabslov I § 66, stk. 2, samt godtgørelsesbestemmelsen i ægteskabslov I § 67 findes også i de øvrige nordiske lande.

Herudover indeholder de forskellige landes lovgivning — bortset fra den islandske — en del særlige undtagelsesregler, som ikke har nogen parallel i den danske lovgivning.

Finland har således i äktenskapslagen af 13. juni 1929 § 78, stk. 3, en bestemmelse om, at domstolene i visse tilfælde, særligt hvor der foreligger grov krænkelse af en ægtefælle, kan ophæve eller indskrænke den krænkende ægtefælles ret til andel i den andens bodel.

Endvidere kan der, jfr. äktenskapslagens § 79, stk. 2, tilkendes en ægtefælle et underholdsbidrag fastsat til et bestemt beløb én gang for alle. Ved denne bestemmelse er der således skabt mulighed for at imødegå ubillige følger af ligedelingen, idet den vil kunne anvendes som et korrektiv til ligedelingskravet.

I *Norge* har man i større udstrækning end i de øvrige nordiske lande mulighed for at fravige ligedelingsprincippet.

Den norske bestemmelse, der svarer til ægteskabslov I § 66, stk. 2, går således en del videre end den danske. Bestemmelsen indeholdes i norsk ægteskabslov I § 54, stk. 2, der har følgende ordlyd:

„Dog skal den ektefelle som har forlangt og fått separasjon efter § 42 første

ledd, ha rett til av det beholdne felleseie å utta det bohave som han behøver for sig og sin husstand enn videre levnetsmidler, husdyr og fôr overensstemmende med § 70 i lov av 13. august 1915 om tvangsfullbyrdelse samt, inntil en verdi av tolv hundre kroner de redskaper og andre løsørestander, som er nødvendige til fortsettelse av hans næring, uten at han plikter å yde den annen ektefelle vederlag for den del av verdien, som måtte overstige hans lodd. Det samme skal gjelde bruksretten til ektefellene tilhørende husbygninger for så vidt de skjønnes nødvendige til bolig for den berettigede ektefelle eller til hans arbeidsvirksomhet. Likeså kan det efter begjæring bestemmes at den krenkede ektefelle skal ha rett til alene å inntre i løpende huslejekontrakt og i avtale om rett til å opprette huslejekontrakt selv om kontrakten eller avtalen er opprettet i den annen ektefelles navn, og til å overta boligbyggelagsandel som tilhører ektefellene."

Hertil kommer, at den efter omstødelse gjældende delingsnorm (norsk ægteskabslov I § 37), som i det væsentlige svarer til den i dansk ægteskabslov I § 46 indeholdte, også kan bringes til anvendelse i andre tilfælde, jfr. § 54, stk. 3:

„Likeså skal ved skilsmisse på grunn av ekteskapsbrudd den ektefelle som har forlangt skilsmissen, ha rett til å kreve felleseiet delt således som nevnt i § 37, hvis der som følge av ekteskapsbruddet blir født et barn som efter loven er arveberettiget efter den skyldige ektefelle og som lever på den tid da skilsmissesak blir reist."

Den viktigste undtagelse fra lighedelsreglen udgør imidlertid § 54, stk. 4, hvorefter retten efter et frit skøn kan gøre afvigelser fra de almindelige delingsregler i andre tilfælde, jfr. ordlyden af stk. 4:

„Også ellers kan det, når hertil finnes grunn, efter begjæring av en ektefelle

bestemmes at felleseiets deling skal foregå på den mate som er nevnt i § 37 eller at en ektefelle skal ha en eller flere av de rettigheter som er omhandlet i annet ledd."

Endelig indeholder *stk. 5* i samme paragraf i den norske ægteskabslov I yderligere den specielle regel, at genstande, som er erhvervet til *børnenes brug*, kan udtages *forlods* af den ægtefælle, der får forældremyndigheden over børnene.

Sverige har i G.B. 11-26 en bestemmelse svarende til den finske äktenskapslag § 79, stk. 2, om, at underholdsbidrag kan fastsettes til et beløb én gang for alle, og den svenske bestemmelse er undertiden anvendt som et korrektiv til lighedelsreglen. Det samme gælder den i G.B. 11-24 indeholdte godtgørelsesbestemmelse, der svarer til bestemmelsen i dansk ægteskabslov I § 67.

C. Fordelingen af boets aktiver.

Efter skiftelovens § 65 skal boets ejendele *afhændes* i anledning af delingen under skiftet, og ægtefællerne må herefter dele det ved salget indkomne provenu. Bestemmelsen giver dog hver af ægtefællerne ret til at begære sin lod i boet *udlagt* efter vurdering, og udlæg kan begæres såvel i løsøre som i fast ejendom. I praksis finder der kun salg sted af boets ejendele i få boer, da ægtefællerne normalt benytter sig af adgangen til at udtage boets ejendele efter vurdering. Vurderingen foretages af skifteretterne eventuelt ved særligt udmeldte vurderingsmænd. Er en part utilfreds med den foretagne vurdering, kan han i henhold til skiftelovens § 48 begære ny vurdering foretaget.

Ønsker ægtefællerne at udtage samme ting, må der finde lodtrækning sted. § 65 indeholder dog yderligere den i praksis meget benyttede regel om, at den ægtefælle, „der har indbragt en genstand i boet, er fortrinsvis berettiget til at erholde den udlagt".¹⁾ Løsøre, som er nødvendigt til

¹⁾ Den citerede bestemmelse er genstand for fortolkningstvivil. Efter den i almindelighed fulgte fortolkning, se bl. a. Bentzon: Familieret II, 1926, pag. 169-70, Borum: Familieret II, 1946, pag. 211, og Ernst Andersen: Ægteskabsret II, pag. 176 og 201-02, samt dommen i U. 1958.951 0, må fortrinsretten efter § 65 antages at omfatte alt, hvad en ægtefælle har indbragt i ægteskabet ved dets indgåelse eller senere. Mod denne opfattelse se Trolle i Juristen 1960 pag. 1 ff.

fortsættelse af en ægtefælles næringsvej, kan dog altid begæres udlagt af vedkommende ægtefælle.

Den foran side 11 citerede bestemmelse i ægteskabslov I § 66, stk. 2, indebærer ligeledes en undtagelse fra reglen om, at den, der har indbragt en ting i boet, har fortrinnet til at begære den tidlagt.

Endvidere kan personlige genstande udtages af den ægtefælle, de:: bruger dem, uden hensyn til, om det formait er den anden ægtefælle, der har indbragt genstandene i boet, jfr. skiftelovens § 70.

De *øvrige nordiske landes lovgivning* indeholder bestemmelser af i alt væsentligt ganske tilsvarende art.

III.

Kritikken af gældende ret.

A. Formueordningen og den hermed forbundne skiftedeling i almindelighed.

Siden gennemførelsen af ægteskabslovgivningen i 1922 og i 1925 er skilsmissehyppigheden blevet stærkt forøget. På denne baggrund kunne man rejse det spørgsmål, om forudsætningerne stadig er til stede for at bevare formuefællesskabet og da navnlig ligedelingen ved skifte efter separation eller skilsmisse.

Der har da også været rejst kritik mod den gældende ordning, men kritikken har i det væsentlige indskrænket sig til at fremhæve, at der burde være mulighed for at fravige ligedelingen i tilfælde af kortvarige ægteskaber, se nedenfor under afsnit B, ligesom kritikken har været rettet mod skiftelovens § 65, jfr. nedenfor under C.

I denne forbindelse skal man yderligere omtale to spørgsmål af mere almindelig karakter:

1. Om anvendelse helt eller delvis af skifte-reglerne på særeje.

Tilstedeværelsen af særeje kan i tilfælde af ægteskabets opløsning betyde, at en ægtefælle kan komme til at stå uden midler, og dette vil kunne sætte særlig hustruen i en vanskelig situation. Der har under de nordiske forhandlinger været rejst spørgsmål om, at gøre bestemmelserne om fordelingen af aktiverne anvendelige også på særeje. Om det danske udvalgs stilling hertil henvises til det i afsnit IV A 1 anførte.

2. Kreditorernes rettigheder med hensyn til boslodden ved fællesboskifte.

Om dette spørgsmål henvises i det hele til det nedenfor i afsnit IV A 2 anførte.

B. Ligedelingen.

Over for ligedelingsbestemmelsen er det navnlig blevet gjort gældende¹⁾, at reglen er for absolut og giver en uelastisk delingsnorm ved skilsmisse og separation, og det er blevet foreslået²⁾, at der indføres adgang til begrænsning af ligedelingen til kun at gælde erhvervelser under ægteskabet. Der er herudover stillet forslag om en udvidelse af den efter ægteskabslov I § 66, stk. 2, bestående adgang til at gøre undtagelser fra ligedelingsreglen.³⁾

Også i de øvrige nordiske lande har der været fremsat kritik af ligedelingsnormen. I Norge er det således blevet anført⁴⁾, at lovens system virker heldigt, når ægteskabet opløses ved døden, medens det er tvivlsomt, om ligedelingsnormen passer ved skilsmisse. I forbindelse hermed er det blevet nævnt, at det er et spørgsmål, om det ikke havde været bedst at have en almindelig regel om, at fællesejet ikke skulle deles lige ved skilsmisse, men det er dog samtidig blevet fremhævet, at spørgsmålet har mange sider, og at ligedeling kan have stærke grunde for sig, hvis ægtefællerne har været gift i lang tid.

Det bør endvidere nævnes, at der på det nordiske juristmøde i Oslo i 1954 fra svensk side⁵⁾ blev stillet forskellige forslag, hvor-

¹⁾ Ernst Andersen: Ægteskabsret II, særligt pag. 178 ff.

²⁾ Mogens Munch: Formueforholdet mellem ægtefæller, pag. 230 ff.

³⁾ Jørgen Trolle: U.1952B., pag. 196 ff.,

Niels Harbou: Behandling af dødsbo og fællesbo, pag. 277,

Knud Jærner: U.1943B., pag. 188.

⁴⁾ Carl Jac. Arnholm: Lærebok i Fa:milieret 3. udg. p. 214-15.

⁵⁾ „Forhandlinger på det tyvende nordiske juristmøde i Oslo 1954” pag. 169-208, jfr. bilag VI til forhandlingerne.

efter der indføres udvidet adgang til at modificere ligedelingen ved separation og skilsmisse. De stillede forslag fik betydelig tilslutning under den efterfølgende diskussion.

Også i de i indledningen omtalte indstillinger til justitsministeriet om en revision af ægteskabslovgivningen er der kommet en del kritik af delingsbestemmelserne til orde.

Danske Kvinders Nationalråd har således i sin indstilling udtalt, at „en ubetinget ligedeling ikke er anbefalelsesværdig“, og man stiller forskellige forslag om ændringer i de gældende regler bl. a. ved en udvidelse af området for den særlige delingsregel i ægteskabslov I § 66, stk. 2.

Dansk Kvindesamfund går ligeledes ind for en ændring af ægteskabslov I § 66, stk. 2, og *Den danske Dommerforening* liar stillet forslag om en udvidelse af mulighederne for skævdeling ved offentligt skifte af separations- og skilsmisseboer.

C. Fordelingen af boets aktiver.

Fordelingsbestemmelsen i skiftelovens § 65 har været genstand for alvorlig kritik.¹⁾

Det er således blevet fremhævet, at reglen i § 65, hvorefter retten til at udtage ejendele efter vurdering er tillagt den ægtefælle, der har indbragt dem, skaber et betydeligt privilegium for manden i de mange tilfælde, hvor hustruen arbejder hjemme. Det vil undertiden i lige så høj grad eller måske udelukkende være den ægtefælle, der ikke har indført ejendele, der faktisk har anvendt de pågældende ejendele under ægteskabet, men bestemmelsen i § 65 medfører, at skifteretten er udelukket fra at tage hensyn hertil ved fordelingen af aktiverne, medmindre det drejer sig om næringsløsøre.

Det er endvidere en kendsgerning, at værdiansættelserne i boer hyppigt er ret lave ikke mindst med hensyn til faste ejen-

domme. En ægtefælle vil som følge heraf kunne opnå en økonomisk fordel ved at kræve udlæg efter vurdering, selv om han i og for sig ikke ønsker at beholde de genstande, han krasver udlagt, men har til hensigt at afhænde dem efter skiftet.

Selv under forudsætning af, at vurderingerne svarer til salgsværdierne, vil en ægtefælle ofte have større interesse i ejendelenes brugsværdi end i den andel i tingenes økonomiske værdi, han får ved bodelingen, hvis den anden ægtefælle gør brug af sin udtagelsesret.

Således som skiftelovens § 65 er blevet fortolket i praksis²⁾, er der som tidligere nævnt kun i meget specielle tilfælde mulighed for at gøre undtagelser fra reglen om, at den, til hvis bodelingen hører, har fortrinsret til at begære den udlagt efter vurdering. Kan det ikke under skiftet afklares, hvem af ægtefællerne der har indbragt ejendele, der begæres udlagt, må der finde lodtrækning sted, medmindre ægtefællerne enes om at søge ejendele afhændet.

Også i andre nordiske lande har der været fremsat kritik af de i de enkelte lande gældende udtagelsesregler, som i det væsentlige svarer til de danske.

På det nordiske juristmøde! i Oslo i 1954 blev det især fra svensk side³⁾ gjort gældende, at udtagelsesreglerne var utilfredsstillende, og at der i højere grad burde lægges vægt på en fordeling af boets ejendele efter et behovsprincip. Ved en provisorisk svensk lov af 15. maj 1959 om „makars gemensamma bostad“ er dette synspunkt allerede gennemført for så vidt angår ægtefællernes bolig. Den svenske familieretskomité har under de nordiske forhandlinger videreført dette synspunkt og stillet en række forslag til ændring af „lottlägningsreglerne“. De svenske forslag bygger i meget vidt omfang på et behovsprincip, idet der efter forslaget kan foretages fordeling af en stor del af boaktiverne, både visse arter af fast ejendom og løsøre samt visse

1) Ernst Andersen: Ægteskabsret II, pag. 201-03, Niels Harbou: Behandling af Dødsbo og Fællesbo, 2. udg., p. 277, Jørgen Trolle: U. 1952B, 196 ff, Knud Jærner: U. 1944 B. 218 ff.

2) „Forhandlinger på det nordiske juristmøde i Oslo i 1954“ pag. 169 ff., jfr. forhandlingernes bilag VI.

3) Jfr. noten pag. 13.

3) Sigrid Beckman: „Äkta makars förmögenhetsförhållanden“, jfr. Forhandlingerne på det 20. nordiske juristmøde i Oslo i 1954, — særligt bilag VI pag. 40 ff.

forsikringer, efter en vurdering af hver ægtefælles behov. Efter det svenske forslag er bestemmelserne endvidere i en vis udstrækning gjort anvendelige på en ægtefælles særeje. Også et af det norske udvalg rent

foreløbigt udarbejdet udkast til ændring af den norske skiftelovs § 50 åbner mulighed for, at der ved udlæg af boaktiver kan tages vidtgående hensyn til den enkelte ægtefælles særlige behov.

IV.

Almindelige bemærkninger om udvalgets forslag.

A. Formueordningens og skiftets hovedprincipper.

Der har under de hidtidige overvejelser i det danske udvalg og under de fællesnordiske forhandlinger været enighed om at fastholde hovedprincipperne for den gældende legale ordning af formueforholdet mellem ægtefæller. Dette vil indebære, at formuefællesskabet opretholdes som den ordning, der skal gælde, når ægtefællerne ikke har oprettet ægtepagt om særeje, og endvidere opretholdes lighedelingen såvel ved skifte efter en af ægtefællernes død som ved skifte efter en separation, skilsmisse eller bosondring.

Som det imidlertid vil fremgå af det nedenfor under B og C anførte, mener udvalget, at man bør imødekomme den kritik, der har været rejst dels mod en konsekvent gennemførelse af lighedelingen efter kortvarige ægteskaber og i små boer, dels mod den gældende regel om fordelingen af boets aktiver i skiftelovens § 65.

Det kan i tilslutning hertil nævnes, at udvalget under gennemgangen af skiftereglerne og reglerne om formueforholdet mellem ægtefæller også har taget andre ændringsforslag op til behandling.

Udvalget overvejer således i forbindelse med revisionen af loven om ægteskabs indgåelse og opløsning at foreslå en bestemmelse, der for de tilfælde, hvor der har bestået helt eller delvis særeje mellem ægtefæller, skaber hjemmel for ved dommen til separation eller skilsmisse at træffe bestemmelse om, at den ene ægtefælle skal yde den anden et beløb for at sikre, at denne ikke stilles urimeligt ringe efter separationen eller skilsmissen, og således at der herunder skal tages hensyn til ægtefællernes formue-

forhold, ægteskabets varighed og omstændighederne i øvrigt.

Udvalget behandler endvidere et fra svensk side fremsat forslag om, at der skal åbnes mulighed for at give en ægtefælle kompensation, såfremt den anden ægtefælle ved bodelingen kan holde uoverdragelige eller personlige rettigheder uden for boet.

Efter den danske ægteskabslov II § 15, stk. 2, falder rettigheder, som er uoverdragelige eller i øvrigt af personlig art, kun ind under reglerne om formuefællesskab i den udstrækning, hvori det er foreneligt med de for disse rettigheder særligt gældende regler. I det omfang, disse særlige rettigheder ikke anses for omfattet af lighedelingen, vil den anden ægtefælle ved bodelingen være afskåret fra at få andel i den økonomiske værdi, der kan være knyttet til rettighederne, medmindre andet måtte følge af bestemmelsen i ægteskabslov II § 23, stk. 2, 1. pkt. Det svenske forslag går nærmere ud på, at den anden ægtefælle af sin bodel forlods kan udtage værdier af tilsvarende værdi, dog kun såfremt han ikke får vederlag herfor efter vederlagsbestemmelserne, og kun i det omfang det skønnes rimeligt under hensyn til ægtefællernes forhold og omstændighederne i øvrigt. Det bemærkes, at man fra svensk side samtidig er inde på en vis begrænsning i den til ægteskabslov II § 23, stk. 2, 1. pkt., svarende vederlagsregel. I det danske udvalgs overvejelser indgår også den i 1953 afgivne utrykte betænkning af et af finansministeriet nedsat udvalg angående fraskilte hustruers rettigheder over visse livsforsikringer og opsparingsordninger.¹⁾

Om de foran under III A1 og 2 nævnte spørgsmål skal udvalget benytte følgende:

¹⁾ I U. 1961.23, jfr. T.f.R. 1961.285, er gengivet en højesteretsdom, der vedrører nogle af de vanskelige spørgsmål, der kan opstå med hensyn til pensions- og opsparingsordninger, jfr. herved H. Fischer-Møller F.1961.B. 305 ff.

1. *Om anvendelse helt eller delvis af skifte-reglerne få særeje.*

Dette spørgsmål har betydning både ved en ægtefælles død og ved separation eller skilsmisse.

Vedrørende stillingen ved en ægtefælles død henvises til arvelovsudvalgets betænkning af juni 1961, hvoraf fremgår, at det forudsættes, at der skabes hjemmel for ægtepagter, hvorefter særeje i tilfælde af død behandles som fælleseje. Ægteskabsudvalget har i forbindelse med en gennemgang af ægteskabslov II behandlet et udkast til en lovbestemmelse om dette forhold.

Som det vil ses af arvelovsudvalgets forslag til ændring af bestemmelser i skiftelovens kapitel 5, foreslår arvelovsudvalget, at forskellige bestemmelser i dette kapitel til fordel for den længstlevende ægtefælle også skal finde anvendelse på skifte af den afdøde ægtefælles særeje, men med en væsentlig forskel med hensyn til spørgsmålet om længstlevendes udløsningsret.

Der har under de nordiske forhandlinger om skifte efter separation og skilsmisse fra svensk side været forelagt et forslag, hvorefter de til det danske udkasts § 70 a, stk. 2, nr. 1, 4 og 5, svarende regler om udtagelse af fast ejendom og løsøre skal finde tilsvarende anvendelse på sådanne ejendele, som er særeje, men som er anskaffet til fælles brug.

Det danske udvalg er vel enig i, at der navnlig i tilfælde af fuldstændigt særeje vil kunne forekomme situationer, hvor den ene ægtefælle — særlig hustruen — stilles meget dårligt. Udvalget må imidlertid nære afgørende betænkelighed ved at stille et forslag som det svenske, der gør indgreb i en ægtefælles rettigheder over særeje, allerede fordi en sådan bestemmelse efter udvalgets mening vil indebære et radikalt brud med ægteskabslovgivningens grundlæggende principper. Reglen ville efter udvalgets opfattelse føre til usikkerhed og betyde undergravelse af fuldt berettigede særejeordninger, hvad enten de støtter sig

på ægtepagter eller tredjemands testamentariske disposition eller gavebestemmelse. Særejeægte pagter forekommer i øvrigt, som det fremgår af en af udvalget foretaget ægtepagtsundersøgelse, hyppigst blandt mere velsituerede ægtefæller, for hvem trangen til regler om fordeling af ejendele efter behov ikke er så udtalt, og det samme vil formentlig som oftest være tilfældet med hensyn til ægtefæller, der har særeje som arv eller gave ifølge testators eller givers bestemmelse.

Udvalget er derfor blevet stående ved forslaget om, at udtagesreglerne kun vedrører de aktiver, der er fælleseje.

2. *Kan en ægtefælle give afkald få boslodskrav i den anden ægtefælles nettobodel til skade for sine kreditorer?*

Spørgsmålet har været drøftet af det danske udvalg og under de nordiske forhandlinger, og man finder det rigtigst her at redegøre for de hidtil stedfundne overvejelser.

Efter den gældende bestemmelse i ægteskabslov II § 16, stk. 2, udtager hver ægtefælle eller dens arvinger ved ægteskabets ophør såvel som i tilfælde af bosondring eller separation halvdelen af det beholdne fællesbo, medmindre undtagelse har særlig lovhjemmel. Af denne bestemmelse følger, at en ægtefælle har pligt til under et skifte efter formuefællesskabets ophør at overlade den anden ægtefælle halvdelen af sin nettobodel. Dette gælder også i de tilfælde, hvor den anden ægtefælle er insolvent, og reglen gælder også til fordel for den afdøde ægtefælles insolvente dødsbo.¹⁾

Der har været rettet kritik²⁾ også fra svensk side³⁾ mod den gældende ordning, hvorefter en ægtefælle skal være pligtig at afstå halvdelen af sin nettoformue i de tilfælde, hvor dette vil komme den anden ægtefælles kreditorer til gode. Det er her navnlig blevet anført, at en ægtefælles kreditorer ikke har noget rimeligt krav på i tilfælde af ægtefællens død, separation eller skilsmisse at komme i besiddelse af halvdelen af den solvente ægtefælles formue, og

¹⁾ Om dette sidste spørgsmål se Ernst Andersen II, p. 193-94, og Borum II, p. 206-07.

²⁾ Se herved H. Holm-Nielsen i T.f.R. 1931, p. 15 ff.

³⁾ Sigrid Beckman i „Forhandlingerne på det nordiske juristmøde i Oslo i 1954“, bil. VI, p. 19-22 og p. 29-30.

Walin i „Forhandlingerne på det nordiske juristmøde i Helsingfors i 1957“ bil. IV, p. 20 og 26.

at den solvente ægtefælle kan bortgive af sin bodel, uden at der er nogen mulighed for, at den anden ægtefælles kreditorer kan gribe ind.

På grundlag af et forslag fra den svenske komité har det — også på nordiske møder — været drøftet, om der bør gives en ægtefælle adgang til at give afkald på sine rettigheder i henhold til bodelingsreglerne til skade for kreditorerne, når blot disses adgang til dækning ikke bliver ringere end før bodelingen.

Udvalget er enig i, at det undertiden vil virke mindre rimeligt, at en solvent ægtefælle som følge af ægteskabets opløsning må afgive halvdelen af sin formue, når denne halvdel vil komme den anden ægtefælles kreditorer til gode. Disse har jo, så længe ægteskabet består, ingen adgang til at søge fyldestgørelse i den anden ægtefælles formue, og det kunne derfor på forhånd synes urimeligt, at et skifte skal medføre, at en ægtefælle tvinges til at aflevere halvdelen af sin formue til fordel for den anden ægtefælles kreditorer.

Udvalget skal indledningsvis fremhæve, at spørgsmålet formentlig kun har ret begrænset betydning for separations- og skilsmissekifter.

Den insolvente ægtefælles kreditorer vil så vidt ses kunne få interesse i spørgsmålet i følgende situationer:

- 1) Den pågældende ægtefælle er under konkurs på tidspunktet for ægtefælleskiftet.
- 2) Der har været afholdt ægtefælleskifte, og en af ægtefællerne, der da var insolvent, har under dette skifte givet afkald på sit boslodskrav i den anden ægtefælles nettobodel.
- 3) Ægtefæller, der står over for en separation eller skilsmisse, har indgået ægtepagt om særeje for at undgå, at den ene ægtefælle skal afgive halvdelen af sin nettobodel til den anden ægtefælle, der er insolvent.
- 4) Den ene ægtefælle er død, og dødsboet er insolvent.

Situation 4) falder vel uden for området af skiftelovens kapitel 6, men medtages af hensyn til konsekvenserne, jfr. ndf.

Det rejste spørgsmål vedrører direkte situation 2), og det må her efter gældende dansk ret anses for utvivlsomt, at en af-

tale, der træffes under et separations- eller skilsmissekifte, og hvorved en insolvent ægtefælle giver afkald på den andel, der tilkommer ham af den anden ægtefælles nettobodel, vil kunne afkræftes efter konkurslovens § 28.

Til støtte for en ændring af denne retstilstand således, at de omhandlede afkald anerkendes som gyldige, har der under de nordiske forhandlinger fra svensk side været henvist til situation 3), hvor stillingen efter svensk ret er den, at ægtefæller kan oprette ægtepagt, hvorefter bodelene gøres til særeje, uden at en sådan ægtepagt kan anfægtes, selv om den er oprettet umiddelbart før en separation eller skilsmisse. Når dette er tilfældet, anser man det efter svensk opfattelse for inkonsekvent, at en tilsvarende aftale ikke kan træffes under et skifte.

Efter dansk ret må det imidlertid vistnok antages, at en ægtepagt, der indgås under de omstændigheder, der er beskrevet i situation 3), vil kunne anfægtes af kreditorerne. Hjemmelen måtte efter udvalgets opfattelse da findes i konkurslovens § 28, såfremt vedkommende ægtefælle erklæres konkurs, og det kan muligvis også antages — men dette må erkendes at være tvivlsomt —, at § 33 i loven om ægteskabets retsvirkninger kan finde anvendelse, jfr. herved Ernst Andersen: Ægteskabsret II, p. 238-39.

Situation 1), hvor den ene ægtefælle er konkurs, er ikke synderlig praktisk, medens situation 4) utvivlsomt forekommer hyppigere. Retligt må de to situationer formentlig behandles ens, og udvalget skal fremhæve, at en adgang til at give afkald på nettobodelen til skade for kreditorerne synes at måtte medføre den konsekvens, at man i disse to situationer, hvor den insolvente ægtefælle er afskåret fra at råde over sin formue, måtte give den solvente ægtefælle en selvstændig ret til at kræve, at han ikke skal afstå noget af sin nettobodel. En sådan bestemmelse findes i den finske äktenskapslagen (§ 35, sidste stk.), og man er fra svensk side indstillet på at foreslå bestemmelser, der tager sigte herpå.

Bestemmende for udvalgets foreløbige standpunkt har det været, at der efter udvalgets opfattelse gør sig vægtige reale hensyn gældende for at opretholde lighedelingen også i de her omhandlede situa-

tioner. I et ægteskab — navnlig når dette har bestået i nogen tid — vil den kredit, der ydes den ene af ægtefællerne, ofte have sit grundlag i den pågældende kreditors kendskab til ægtefællernes samlede økonomi. Forholdet vil endvidere ofte være således, at det, der er erhvervet på grundlag af den ene ægtefælles gældsstiftelse, er kommet begge ægtefællerne til gode.

Udvalget finder, at et forslag om adgang til at give affkald på sit boslods krav i den anden ægtefælles nettobodel til skade for kreditorerne med de af en sådan regel følgende konsekvenser vil betyde en principielt vidtgående begrænsning i ligedelingen, der er det mest betydningsfulde udslag af formuefællesskabet såvel i parternes indbyrdes forhold som i forhold til tredjemand.

Der vil naturligvis som foran anført kunne forekomme tilfælde, hvor det kan virke mindre rimeligt, at en ægtefælle må afgive indtil halvdelen af sin formue til fordel for en insolvent ægtefælles kreditorer, men det vil formentlig være meget vanskeligt gennem en retsregel at udsondre de tilfælde, hvor hensynet til kreditorerne bør vige for hensynet til ægtefællen. Udvalget skal dog i denne forbindelse nævne den regel, man har foreslået i § 69 a, hvorefter ligedelingsreglen i visse tilfælde kan fraviges. Denne regel, hvis område fortrinsvis er ganske kortvarige ægteskaber og ægteskaber, hvor der ikke har været noget økonomisk fællesskab af betydning, medfører, at også den her behandlede konsekvens af formuefællesskabet begrænses eller undgås i de tilfælde, hvor den vil kunne være mest stødende.

B. Ligedelingen.

1. Forslag om en almindelig skævdeling sbestemmelse.

Udvalget må være enig i, at ligedelingen ved skifte efter kortvarige ægteskaber kan virke urimelig.

Har ægteskabet været kortvarigt, vil ægtefællerne som oftest ikke have nået at etablere et økonomisk fællesskab af større betydning. Undertiden har et fælles hjem ikke været etableret, og i andre tilfælde flytter ægtefællerne fra hinanden kort tid efter ægteskabets indgåelse. Alligevel skal

der efter gældende ret foretages en ligedeling af fællesboet, uanset om hele fællesboet eller størstedelen heraf er indbragt af den ene af parterne alene.

I mange tilfælde af denne art vil en konsekvent gennemført ligedeling ikke være tilstrækkeligt motiveret, og det synes rimeligt i sådanne tilfælde at åbne mulighed for ved skifte efter separation eller skilsmisse eller ved bosondring at anvende en anden delingsnorm end ligedelingen.

Den foran side 12 nævnte landsretsdom i U. 1956.163(0) viser også, at der er praktisk trang til at have en regel, der giver mulighed for i visse tilfælde at se bort fra ligedelingskravet. I den konkrete sag blev der givet en ægtemand skilsmisse på grundlag af hustruens utroskab. Ægteskabet havde været ganske kortvarigt, og der forelå ifølge dommen grov krænkelse af ægtemanden. Som anført foran statuerede landsretten, at det efter omstændighederne måtte skønnes rimeligt at afskære hustruen fra at opnå økonomisk fordel ved deling af fællesboet, hvorfor man under henvisning til ægteskabslov I § 67 tillagde manden en godtgørelse af en sådan størrelse, at hustruen i realiteten ingen boslodsandel kunne få under et skifte.

Det kan i denne forbindelse nævnes, at man i Norge ikke har kunnet akceptere en ubetinget ligedelingsnorm. Allerede ved ægteskabsloven af 31. maj 1918 i forbindelse med en ændringslov, lov nr. 2 af 20. maj 1927, indførte man bl. a. den foran side 13 citerede regel om adgang til at fravige ligedelingsprincippet i særlige tilfælde, eller i øvrigt når retten finder grund hertil, idet retten kan fastsætte, at deling skal finde sted i overensstemmelse med de for omstødelse gældende regler.

Som eksempler på den nævnte bestemmelses anvendelse i norsk retspraksis kan nævnes følgende domme:

I en dom fra 1957 (Norsk Retstidende 1957 pag. 509-17) har den norske højesteret statueret, at der i medfør af § 54, stk. 4, burde finde bodeling sted efter de for omstødelse gældende regler. Sagen drejede sig om skifte mellem ægtefæller, der var blevet skilt efter få års ægteskab. I tiden efter ægteskabets indgåelse i 1945, til det kom til endeligt brud mellem ægtefællerne i

1948, havde de aldrig haft noget fælles hjem eller ført fælles husholdning. Højesteret fandt det ikke rimeligt, at manden til hustruen skulle afstå halvdelen af en formue på ca. 30 000 kr., som han havde bragt ind i boet, og som ikke for nogen dels vedkommende skyldtes ægtefællernes fælles indsats.

En underrettsdom (Ålesund byretts dom af 28. okt. 1944¹⁾) har ligeledes statueret deling efter de for omstødelse gældende regler i et tilfælde, hvor ægteskabet var blevet opløst efter en straffedom, der var overgået manden. Ægteskabet havde været 3½ år. Fællesejemidlerne var indbragt af hustruen, og manden havde ved ægteskabets indgåelse nægtet at gå med til at oprette ægtepagt om særeje.

I en anden underrettsdom (Oslo byretts dom af 5. maj 1938¹⁾) fik en mand dom for deling efter omstødelserreglerne, da hustruens formue var særeje, og da han fejlagtigt havde troet, at hans formue ligeledes var særeje.

Endelig kan der nævnes en tredje underrettsdom (afsagt den 31. marts 1950 af byfogeden i Kristiansand).¹⁾ Fællesboet deltes efter omstødelingsdelingsnormen, efter at ægteskabet var blevet opløst 2½ måned efter dets indgåelse. Manden, der var chauffør, havde indbragt en formue på ca. 11 000 kr., der i det væsentlige var anbragt i den bil, han anvendte i sit erhverv.

Det er udvalgets opfattelse ud fra de foran fremdragne betragtninger, at der også her i landet er et reelt behov for at åbne mulighed for at fravige ligedelingen i særlige tilfælde, og også den svenske komité er ved komiteens foreløbige udkast til ændring af G. B. gået ind for tanken om at indføre hjemmel til at fastsætte en anden delingsnorm end ligedelingen,

Udvalget er opmærksom på, at eksistensen af en skævdelingsregel kan føre til en vis retsusikkerhed, og at bestemmelsen kan give anledning til retstvister særligt i en overgangsperiode, indtil der har dannet sig en fastere praksis. Det må imidlertid fremhæves, at det kun er tanken at åbne mulighed for skævdeling i undtagelsestilfælde, således at ligedeling fortsat bliver den almindeligste delingsform. Udvalget fore-

slår derfor grænserne for anvendelsen af en anden delingsnorm end ligedeling lagt ret snævert. Reglen bør først og fremmest af grænses således, at den kun finder anvendelse på ægteskaber, der har været af *kort varighed*. Man har i denne forbindelse drøftet, om der bør angives en bestemt tidsgrænse på f. eks. 5 år. Herom er der stillet forslag fra den svenske komité, der dog samtidig gennem bestemmelsens udformning åbner mulighed for at etablere skævdeling også i tilfælde, hvor ægteskabet har været af længere varighed. Det danske udvalg har imidlertid ment det rigtigst ikke at foreslå optaget en bestemt tidsgrænse i lovtæksten, idet man navnlig ikke har ønsket at skabe præsumtion for, at skævdelingsreglen skal anvendes, hvis ægteskabet har været under en vis tid, eller at skævdeling ikke kan finde sted, hvis ægteskabet har været over et bestemt åremål. Har f. eks. ægtefællerne trods et kortvarigt ægteskab haft et økonomisk fælleskab af nogen betydning, vil den korte varighed af ægteskabet næppe i sig selv kunne begrunde en afvigelse fra ligedelingen. En fast tidsgrænse kan muligvis også føre til uheldige forsøg på at fremskynde eller sinke et ægteskabs opløsning. Det danske udvalg er imidlertid enig i, at den i udkastets § 69 a anvendte formulering, at ægteskabet har været „kortvarigt“, i almindelighed må udelukke anvendelse af skævdelingsreglen, når ægteskabet har været op imod 5 år og derover.

Dernæst bør en skævdelingsregel næppe bringes til anvendelse, medmindre den væsentlige del af fællesboet er indbragt af den ene part. Er der ikke større forskel på værdien af det, hver især af ægtefællerne har indbragt i boet, således at skævdelingen ikke vil medføre en væsentlig afvigelse fra den almindelige delingsregel, er der ikke tilstrækkelig anledning til at åbne mulighed for anvendelsen af et andet delingsprincip end det normale.

En regel efter de anførte retningslinier er optaget i forslagets § 69 a.

Som delingsnorm har der under de nordiske forhandlinger været enighed om at anvende den for omstødelsestilfældene gæl-

¹⁾ Dommene er trykt i Lützens og Platous kommenterede udgave af den norske ægteskabslov (2. udg.) pag. 97.

dende. Der er vel en vis forskel i affattelsen mellem den danske bestemmelse om skifte efter omstødelse og de bestemmelser, der er gældende i Finland, Norge og Sverige, men da skævdelingen er fakultativ, og da omstødsdelingsnormen kun danner maksimum for, i hvilket omfang skævdeling kan finde sted, vil den reelle uoverensstemmelse mellem det danske forslag og de øvrige landes ikke blive stor.

Om den foreslåede bestemmelse henvises i øvrigt til bemærkningerne til skiftelovudkastets § 69 a.

2. Andre undtagelser fra lighedelingen.

§ 68 a i udvalgets udkast opretholder i stk. 1 den gældende bestemmelse i skiftelovens § 70, der giver en ægtefælle ret til forlods at udtage genstande, der udelukkende tjener til personligt brug. I § 68 a, stk. 2, udvides bestemmelsen til at omfatte genstande erhvervet til børnenes brug. Denne bestemmelse er på linje med den norske ægteskabslov I § 54, stk. 5, og med et af den svenske komité stillet forslag. Om bestemmelsen henvises i øvrigt til bemærkningerne til § 68 a.

Ægteskabslov I § 66, stk. 2, indeholder som tidligere berørt en bestemmelse om, at en ægtefælle kan udtage bohave, arbejdsredskaber og andet løsøre i det omfang, han skønnes at trænge dertil for at kunne opretholde hjemmet, selv om der herved tilfalder ham mere, end hans andel i boet udgør.

Anvendelsen af denne bestemmelse indebærer således kun en afvigelse fra lighedlingsreglen, hvis værdien af de ejendele, en ægtefælle udtager i medfør af reglen, overstiger værdien af den boslod, ægtefællen skulle have haft ved anvendelsen af de almindelige delingsregler.

Fordelingsreglen i ægteskabslov I § 66, stk. 2, kan kun anvendes efter en separation i medfør af ægteskabslov I § 53, stk. 1, og kun i boer „af ringe værdi“. Hensigten med bestemmelsen har, som det fremgår af motiverne i familieretskommissionens betænkning af 1913 (pag. 248-49), i første række været at skabe en social beskyttelsesregel for hustruen. De betingelser, der er fastsat for anvendelsen af bestemmelsen, har imidlertid medført, at den ikke har fået større betydning i praksis.

Den snævre afgrænsning af anvendelsesområdet for ægteskabslov I § 66, stk. 2, har da også som tidligere berørt, jfr. foran side 15-16, været genstand for kritik.

Bl. a. Danske Kvinders Nationalråd og Dansk Kvindesamfund har således kritiseret, at reglen i ægteskabslov I § 66, stk. 2, kun kan anvendes i tilfælde af separation i medfør af ægteskabslov I § 53, stk. 1, og fra Den danske Dommerforening foreligger der indstilling om, at skifteretterne får beføjelse til i alle mindre boer at fordele indboet under hensyn til parternes og eventuelle børns tarv.

I en artikel i U.1952.B., pag. 196 ff har endvidere højesteretsdommer Trolle kritiseret, at anvendelsen af ægteskabslov I § 66, stk. 2, er begrænset til specielle separationstilfælde, og i samme artikel stilles der forslag om, at bestemmelsens anvendelsesområde udvides til boer, hvis størrelsesorden ligger noget over de „boer af ringe værdi“, som reglen i § 66, stk. 2, har for øje.

På baggrund af den rejste kritik har udvalget taget spørgsmålet om en ændring af ægteskabslov I § 66, stk. 2, op til behandling, og bestemmelsen foreslås afløst af den for alle bodelinger gældende særlige undtagelse fra lighedelingen i § 70 i forbindelse med den almindelige aktivfordelingsregel i § 70 a, stk. 2, nr. 5.

Den sidstnævnte bestemmelse giver skifteretten kompetence til at udlægge bohave og andet løsøre til en ægtefælle i det omfang, det skønnes rimeligt til opretholdelse af hjemmet. Efter udkastets § 70 får skifteretten endvidere kompetence til at give en ægtefælle en større del af boet — eventuelt hele boets værdi kan udtage bohave og andet løsøre, som er nødvendigt til opretholdelse af hjemmet, og ægtefællen ikke har udsigt til på anden måde at skaffe det fornødne. Denne undtagelse fra det almindelige lighedlingsprincip vil således fortsat være begrænset til mindre boer, da en ægtefælle i boer af større værdi normalt altid vil være i stand til at udtage fornødent bohave inden for boslodden, men begrænsningen er ikke så snæver som den, der følger af begrænsningen i § 66, stk. 2, til „boer af ringe værdi“. Har ægtefællen på anden måde udsigt til at skaffe sig bohave til hjemmets opretholdelse, f. eks. ved særejmidler eller

ved gode indtjeningsmuligheder, er der efter udvalgets opfattelse ikke tilstrækkelig anledning til at give adgang til forlods udtagelse af bohaver.

Ved indførelse af en bestemmelse som den anførte opnås, at skifteretterne alene ved anvendelsen af denne bestemmelse eventuelt i forbindelse med bestemmelserne om forlods udtagelse af personlige genstande og genstande indkøbt til børnenes brug vil kunne slutte behandlingen af mange mindre boer på en hurtigere og billigere måde end hidtil.

Udvalget har overvejet, om den begrænsning af området for § 70, der følger af ordene „og har han ikke udsigt til på anden måde at kunne skaffe det fornødne“, jfr. nærmere foran side 23 spalte 2 f. n., er tilstrækkeligt begrundet. Man mener imidlertid, at dette er tilfældet, idet den økonomiske fordel, der for en ægtefælle ligger i anvendelsen af en forlodsudtagelsesregel, er så stor, at den for den anden ægtefælle vil betyde en mærkbar forfordeling, som efter udvalgets mening kun kan forsvares i særlige behovstilfælde.

Af samme grund har udvalget begrænset bestemmelsens anvendelsesområde til bohaver, medens den gældende § 66, stk. 2, omfatter „bohaver, arbejdsredskaber og andet løse i det omfang, hvori han skønnes at trænge dertil for at kunne opretholde hjemmet“. Denne begrænsning står endvidere i forbindelse med de af udvalget stillede forslag til § 70 a, stk. 2, nr. 4), og § 70 b. Der gives i § 70 a, stk. 2, nr. 4), hjemmel til, at arbejdsredskaber og andet erhvervsløse skal kunne udlægges til den ægtefælle, der har behov for det til fortsættelse af erhvervet. Overstiger værdien af de arbejdsredskaber, en ægtefælle får udlagt, værdien af hans lod i boet, må han betale herfor, men efter § 70 b er der mulighed for, at skifteretten kan fastsætte lempelige betalingsvilkår. Der er efter udvalgets mening herefter ikke længere tilstrækkelig anledning til at give adgang til forlods udtagelse af andet end bohaver.

C. Fordelingen af boets aktiver.

Den ved skiftelovens § 65 hjemlede adgang til, at ægtefæller frem for afhændelse af boets ejendele kan kræve ejendele ud-

lagt efter vurdering, må efter udvalgets mening anses som en naturlig og for begge parter værdifuld og rimelig ordning, som bør bibeholdes. Der bør dog muligvis fra skifteretternes side iværksættes en effektivisering af vurderingerne, således at de værdier, der lægges til grund under skifterne, så vidt det er praktisk muligt, også svarer til de vurderede genstandes salgsværdi.

Efter udvalgets opfattelse bør udgangspunktet for fordelingen endvidere fortsat være, at ejendele udlægges til den ægtefælle, til hvis bodel de hører. Denne regel har nu været praktiseret en meget lang årække, og den harmonerer formentlig også bedst med ægteskabslovgivningens princip om, at hver ægtefælle under ægteskabet har rådigheden over, hvad han har indbragt i ægteskabet. Udvalget finder det imidlertid nødvendigt, at der bliver mulighed for at gøre undtagelser, således at fortrinsstillingen viger, hvor afgørende hensyn til den anden ægtefælles behov taler for at udlægge ejendele til denne ægtefælle.

Ud fra dette synspunkt stilles der, som det fremgår af skiftelovudkastets § 70 a, forslag om en udbygning af de gældende udtagelsesregler, idet udvalget har tilsluttet sig den af kritikken fremsatte opfattelse, at de nugældende bestemmelser om, hvem af ægtefællerne der skal have fortrinsret i konfliktsituationer, hvor begge ønsker udlæg i samme ting, ikke er tilfredsstillende.

Udkastets § 70 a, stk. 1, opretholder i overensstemmelse med udvalgets foran omtalte standpunkt bestemmelsen om, at ægtefællerne har adgang til at kræve boets ejendele, såvel fast ejendom som løse, udlagt efter vurdering.

I 2. stk. 1. pkt. bibeholdes vel som hovedprincip reglen om, at det i konfliktsituationer skal være den ægtefælle, der har indført en ting, der får fortrinsret til at kræve den udlagt, men for en række vigtige aktiver — enfamiliehuset, sommerboligen, indbo, erhvervsvirksomhed og arbejdsredskaber — giver forslaget skifteretten mulighed for ud fra en behovsbetømmelse at tillægge den anden ægtefælle det eller de pågældende aktiver.

Udvalget har desuden i forbindelse med

overvejelserne af udtagelsesreglerne drøftet et af den svenske komité fremsat forslag om, at *livsforsikringer* tegnet på en ægtefælles liv skal kunne deles under skiftet, hvis det findes hensigtsmæssigt. Efter gældende dansk ret kan livsforsikringer tegnet af en ægtefælle på en af ægtefællernes liv udtages af forsikringstageren. Er der ikke indsat en uigenkaldelig begunstiget, må den anden ægtefælle have krav på at blive fyldestgjort for halvdelen af tilbagekøbsværdien.

Det ovennævnte svenske forslag har forbindelse med en række ligeledes af den svenske komité fremsatte forslag til ændring af forsikringsaftalelovens kap. III, og det danske udvalg har endnu ikke afsluttet overvejelserne vedrørende disse svenske forslag.

Endelig bemærkes, at udvalget også har taget spørgsmålet om ægtefællernes betaling for de udlagte aktiver op til behandling. Når udtagelse af aktiver finder sted, lægges aktivernes vurderingspris til grund ved boopgørelsen. Vurderingen foretages af skifteretten eventuelt ved særligt udmeldte vurderingsmænd. Omvurdering kan foretages, hvis en part er utilfreds med den fastsatte vurderingspris, jfr. skiftelovens § 48.

Holder ægtefællerne sig ved udtagelsen af boaktiver inden for deres andele i boet, opstår der intet betalingsspørgsmål. Det kan imidlertid tænkes, at en ægtefælle ønsker at udtage et eller flere aktiver, hvis værdi overstiger hans anpart af boet, mod at betale den anden ægtefælle det overskydende beløb.

Medens der efter gældende ret — også ud fra reale hensyn — kan rejses tvivl om, hvorvidt en udløsningsret bør antages¹⁾, vil der efter udvalgets opfattelse ikke være betænkelighed ved en udløsningsret, når der ved de af udvalget foreslåede udtagelsesregler, jfr. § 70 a, stk. 2, nr. 1)-5), tages hensyn til en ægtefælles behov for og interesse i at udtage de for den pågældende særligt vigtige aktiver. Omvendt ville udtagelsesreglerne både i henhold til hovedreglen i § 70 a, stk. 2, 1. pkt., og i henhold

til undtagelserne i § 70 a stk. 2 nr. 1)-5) i væsentlig grad miste deres betydning, hvis en ægtefælle blev afskåret fra at gøre brug af dem, fordi værdien af de ting, der ønskes udtaget, overstiger den halvpart, som er ægtefællens normale andel af fællesboet. Værdien af en fast ejendom eller en erhvervsvirksomhed vil i mange boer udgøre mere end halvdelen af boets værdi, men det vil ikke være rimeligt at afskære udtagelsesretten af denne grund, ligesom det ikke ville være rimeligt at udelukke en ægtefælle fra at udtage både de nødvendige arbejdsredskaber og det fornødne bohav, selv om værdien heraf sammenlagt overstiger boslodden.

Udvalget foreslår derfor ved skiftelovudkastets § 70 b indført udtrykkelig hjemmel for, at udlæg efter vurdering kan finde sted, selv om værdien af det udlagte overstiger ægtefællens lod i boet.

Det overskydende beløb må naturligvis betales til den anden ægtefælle, medmindre tilfældet falder ind under de i § 70 nævnte. Det vil imidlertid ofte være vanskeligt for en ægtefælle straks at udrede det overskydende beløb til den anden ægtefælle. Et krav om øjeblikkelig betaling vil det ikke mindst i mindre boer være vanskeligt at efterkomme. Er f. eks. en erhvervsvirksomhed det væsentligste aktiv i boet, vil boets deling meget let kunne virke ødelæggende for erhvervsvirksomheden, medmindre den ægtefælle, der udtager den, får tilvejebragt en rimelig henstands- og afdragsordning med hensyn til afviklingen af den anden ægtefælles boslods krav. Også i forbindelse med udtagelsen af andre aktiver end erhvervsvirksomheder kan der opstå betalingsproblemer, hvis værdien af det udlagte overstiger anparten i boet. En ægtefælle ønsker måske at udtage enfamiliehuset af hensyn til de børn, han har fået forældremyndigheden over, men er ude af stand til straks at betale den anden ægtefælle det beløb, husets værdi overstiger hans anpart med, eller en ægtefælle har brug for både bohav og erhvervsløsøre, men har ikke midler til straks at betale den del af værdien, der går ud over boslodden.

I tilfælde af denne art, hvor det ofte er

¹⁾ Mod en sådan udløsningsret: Deuntzer: Skifteretten 1885 side 745, Bentzon: Familieret II side 169-70 og Ernst Andersen: Ægteskabsret II side 201-03, men modsat Borum: Familieret II side 211 og U. 1958. 951 (0).

eu ægtefælles erhvervsevne, der står på spil, vil det være rimeligt at give adgang til afdragsvis betaling, og udvalget stiller derfor forslag om, at skifteretten får adgang til at give henstand ved etablering af en afdragsordning mod en af skifteretten godkendt sikkerhed og til en af skifteretten fastsat rente.

Udkast til lov om ændringer i skifteloven.

§ 1.

Kapitel 6 i lov nr. 155 af 30. november 1874 om skifte af dødsbo og fællesbo m. v. som ændret ved lov nr. 58 af 18. marts 1925 affattes således:

„Kapitel 6.

Om skifte ved separation og skilsmisse m. v.

§ 64. Når et ægteskab er opløst ved skilsmisse eller omstødelse, samt når ægtefæller er blevet separeret, eller der er afsagt dekret om bosondring, finder offentligt skifte af fællesbo sted, såfremt en af ægtefællerne begærer det.

§ 64 a. Begæring om skifte indgives til skifteretten på det sted, hvor ægtefællerne har bopæl. Har de ikke bopæl i samme retskreds, foretages skiftet af skifteretten på det sted, hvor de sidst har haft fælles bopæl, såfremt en af dem fortsat er bosat i retskredsen. I øvrigt foretages skiftet af skifteretten i retskredsen, hvor den ægtefælle bor, mod hvem kravet om skifte er rettet, medmindre ægtefællerne træffer anden aftale. Har ingen af ægtefællerne bopæl her i landet, træffer justitsministeriet bestemmelse om, hvilken skifteret der skal foretage skiftet.

§ 65. Efter registrering og vurdering foretages opgørelse over hver ægtefælles bodel. Har en ægtefælle tillige særeje, bliver også dette at inddrage under skiftet i den udstrækning, det er nødvendigt til fyldestgørelse af de krav, der omhandles i § 23 i lov nr. 56 af 18. marts 1925 om ægteskabets retsvirkninger.

Stk. 2. Grundlaget for de i stk. 1 nævnte opgørelser er de aktiver og passiver, der

hører til bodelene på tidspunktet for formuefællesskabets ophør, for bosondring dog tidspunktet for bosondringsbegæringens indgivelse. Hvis rigtigheden af den af en ægtefælle opgivne gæld bestrides af den anden ægtefælle, afgør skifteretten, om gældsposten kan tages i betragtning ved opgørelsen.

Stk. 3. Ved opgørelsen over bodelene medregnes ikke de krav mellem ægtefæller, som omhandles i §§ 47 og 67 i lov nr. 276 af 30. juni 1922 om ægteskabs indgåelse og opløsning. Krav på forfaldne underholdsbidrag medregnes ikke som aktiv i den berettigede ægtefælles bodel.

§ 65 a. Findes der gæld, for hvilken begge ægtefæller hæfter, har enhver af dem ret til at forlange, at den anden betaler den del af gælden, som endeligt skal bæres af ham, eller at der stilles ham sikkerhed for, at gælden betales.

Stk. 2. I tilfælde af uenighed mellem ægtefæller om, hvilken del af en dem begge påhvilende gæld, der endeligt skal bæres af hver af dem., afgøres spørgsmålet af skifteretten.

§ 66. Under skiftet beholder hver af ægtefællerne rådigheden over sin bodel. Er der særlig grund til at befrygte, at en ægtefælle vil forrykke sin bodels stilling, kan skifteretten dog helt eller delvis fratage ham rådigheden over bodelen under skiftet. Rådighedsfratagelsen tinglyses efter de i lov om tinglysning nr. 111 af 31. marts 1926 § 48, stk. 1, indeholdte regler.

§ 66 a. Har en ægtefælle efter en separation eller skilsmisse, efter dom til omstødelse eller efter indgivelse af en begæring om bosondring disponeret over ejendele eller indkasseret fordringer, som hører til hans bodel, har han pligt til at aflægge regnskab til skifteretten.

§ 67. Et skifte mellem ægtefæller indskrænker ikke kreditorernes adgang til at forfølge deres ret på samme måde, som om intet skifte fandt sted.

§ 67 a. Har en ægtefælle et krav mod den anden ægtefælle af den i § 6.5, stk. 3, nævnte art, kan lian under skiftet forlange det dækket af den anden ægtefælles lod i boet.

§ 68. Udviser den i henhold til § 65 foretagne opgørelse over en ægtefælles bodel overskud, deles dette ligeligt mellem ægtefællerne, medmindre andet følger af nedenstående bestemmelser.

Stk. 2. En ægtefælle bliver ikke ved at modtage udlæg for sin lod i den anden ægtefælles bodel ansvarlig for dennes gæld. Om ægtefællen er pligtig at tilbagegive det modtagne til kreditorernes fyldestgørelse, afgøres efter konkurslovens regler om retshandlers afkræftelse.

§ 68 a. Hver af ægtefællerne har ret til forlods at udtage genstande, som udelukkende tjener til personligt brug, for så vidt deres værdi ikke står i misforhold til ægtefællernes formueforhold.

Stk. 2. Genstande, der er erhvervet til børnenes brug, kan udtages forlods af den ægtefælle, der har forældremyndigheden over børnene.

§ 69. Ved skifte i anledning af ægteskabs omstødelse udtager hver ægtefælle forlods så meget af fællesboet, som svarer til, hvad han har indbragt i boet ved ægteskabets indgåelse eller gennem senere erhvervelse ved arv eller gave, eller hvad han har overført til fællesboet fra eget særeje. Strækker den fælles formue ikke til, sker der forholdsvis afkortning.

§ 69 a. Har en ægtefælle indbragt den væsentligste del af fællesboet på den i § 69 angivne måde, og vil en lighedeling være åbenbart urimelig, navnlig fordi ægteskabet har været kortvarigt og uden økonomisk fællesskab af betydning, kan det ved skifte i anledning af separation, skilsmisse eller bosondring efter begæring bestemmes, at boets deling skal finde sted således, at bestemmelserne i § 69 bringes til anvendelse i det omfang, dette findes begrundet.

§ 69 b. Har en ægtefælle anvendt midler af sit særeje til bedste for sin bodel, kan han forlods udtage vederlag herfor af sin bodel, jfr. § 23, stk. 2. 2. pkt., i lov nr. 56 af 18. marts 1925 om ægteskabets retsvirkninger.

§ 70. Kan en ægtefælle ikke inden for den del af boet, som tilfalder ham, udtage bohøve og andet løsøre, der er nødvendigt til opretholdelse af hjemmet, og har han ikke udsigt til på anden måde at kunne skaffe det fornødne, kan det efter begæring bestemmes, at en større del af boet skal tilfalde ham.

§ 70 a. Ved bodelingen er hver af ægtefællerne berettiget til at kræve boets ejendele udlagt efter vurdering.

Stk. 2. Kræver ægtefællerne udlagt samme ejendel, skal den ægtefælle, til hvis bodel den hører, have fortrinsret. Der gælder dog herfra følgende undtagelser:

- 1) Fast ejendom, der udelukkende eller hovedsagelig er beregnet til familiens bolig, kan udlægges til den anden ægtefælle, såfremt boligen skønnes at være af den væsentligste betydning for denne ægtefælle af hensyn til hjemmets opretholdelse.
- 2) Fast ejendom, der har tjent til sommerbolig for familien, kan udlægges til den anden ægtefælle, såfremt sommerboligen skønnes at være af den væsentligste betydning for denne.
- 3) Erhvervsvirksomhed kan udlægges til den anden ægtefælle, såfremt virksomheden udelukkende eller hovedsagelig er blevet drevet af denne.
- 4) Arbejdsredskaber og andet erhvervsløsøre kan udlægges til den anden ægtefælle i det omfang, dette skønnes rimeligt af hensyn til fortsættelsen af erhvervet.
- 5) Bohøve og andet løsøre, der har hørt til det fælles hjem, kan udlægges til den anden ægtefælle i det omfang, dette skønnes rimeligt af hensyn til opretholdelsen af hjemmet, eller i øvrigt fordi genstandene særligt har tjent den pågældende ægtefælles behov,

Stk. 3. Finder udlæg ikke sted efter de i stk. 1 og 2 indeholdte regler, afhændes

ejendelene på den i §§ 27 og 28 angivne måde.

§ 70 b. Udlæg efter vurdering kan finde sted, selv om værdien af det udlagte overstiger ægtefællens lod i boet. Det overskydende beløb må betales til den anden ægtefælle. Efter skifterettens nærmere bestemmelse kan der i særlige tilfælde tilstås afdragsvis betaling af beløbet mod en af skifteretten godkendt sikkerhed og til en af skifteretten fastsat rente.“

§2.

Denne lov træder i kraft den
Loven gælder ikke for Grønland.

Efter forhandling med det færøske hjemmestyre kan loven ved kgl. anordning sættes i kraft på Færøerne med de ændringer, som

måtte findes hensigtsmæssige under hensyn til de saglige forhold på øerne.

§3.

Tidspunktet for afsigelse af dom i første instans til separation, skilsmisse eller ægteskabs omstødelse eller skifterettens kendelse om bosondring er bestemmende for, om reglerne i denne lov eller hidtil gældende ret skal anvendes. Gives separation eller skilsmisse ved bevilling, er tidspunktet for bevillingens meddelelse afgørende.

§4.

Fra lovens ikrafttræden ophæves § 66, stk. 2, i lov nr. 276 af 30. juni 1922 om ægteskabs indgåelse og opløsning.

VI.

Bemærkninger til skiftelovudkastet.

Til § 1.

Lovudkastet vedrører hele skiftelovens kapitel 6 om skifte af fællesbo i ægtefællers levende live. Udvalget har ændret kapiteloverskriften til: „Om skifte ved separation og skilsmisse m. v.“

Som i indledningen nævnt vedrører nogle af ændringsforslagene bestemmelser, som har paralleller i skiftelovens kapitel 5 om behandling af dødsboer, når der er en efterlevende ægtefælle. Udvalget har imidlertid ment, at den eventuelt nødvendige revision af kapitel 5 bør foretages i forbindelse med en koordination af det her fremsatte forslag og det af arvelovsudvalget udarbejdede udkast til ændring af skiftelovens kapitel 5.

I det følgende vil der blive knyttet bemærkninger til de enkelte paragraffer i udkastet til en ny affattelse af skiftelovens kapitel 6:

Et skifte efter kapitel 6 omfatter ligesom efter de gældende bestemmelser kun skifte af *fællesbo* tilhørende *ægtefæller*. Særeje indgår ikke under skiftet, medmindre særejet i medfør af § 65, 1. stk., inddrages til fyldestgørelse af vederlagskrav i henhold til ægteskabslov II § 23. Skifte mellem andre end ægtefæller falder ligeledes uden for reglerne i kapitel 6.

Et økonomisk opgør mellem en mand og en kvinde, der har samlevet i en årrække, vil således ikke kunne finde sted ved skifteretten i henhold til skiftelovens kapitel 6. Økonomiske tvistigheder mellem ægtefæller om andet end fællesboejendele eller mellem

andre personer end ægtefæller må normalt henvises til de almindelige domstole. Det må dog antages, at skifteretterne er kompetente til at foretage skiftebehandling i medfør af skiftelovens § 82, hvis forholdet er det, at der mellem parterne — hvad enten disse er ægtefæller eller ikke — er opstået sameje med hensyn til en flerhed af ting.¹⁾

Til § 64.

§ 64 fastslår, i hvilke tilfælde offentligt skifte af fællesbo kan finde sted, når begge ægtefæller lever. Offentlig skiftebehandling forudsætter efter bestemmelsens udformning en begæring fra den ene ægtefælle eller dem begge, og der påhviler ikke skifteretterne nogen pligt til at påse, at der finder skifte sted efter separation eller skilsmisse. Dette er i overensstemmelse med gældende ret, og langt de fleste ægtefælleboer bliver i praksis skiftet privat, d. v. s., at ægtefællerne træffer aftale om boets deling. Efter praksis yder skifteretterne undertiden en vis bistand under det private skifte ved registrering og vardering, og denne praksis forudsætter udvalget opretholdt.

Bestemmelsen angiver udtømmende, i hvilke tilfælde offentligt skifte skal finde sted. Heri ligger modsætningsvis, at offentligt skifte ikke er nødvendigt, hvis en af ægtefællerne er umyndig. I den norske skiftelovs § 44 er det fastsat, at offentligt skifte skal finde sted, hvis en ægtefælle er umyndig, og der er i dansk teori²⁾ givet ud-

¹⁾ Jfr. Harbou: Juristen 1951 p. 35 ff, Ernst Andersen: Ægteskabsret II, p. 53-54, E. Munch-Petersen: Skifteretten p. 283, og von Eyben: Formuerettigheder p. 126, samt dommene i U. 1953.182 (0), 1959.793 (V), smig. også dommene i U. 1961.122 (II), (T. f. R. 1961 s. 294), U. 1961.269 (0) og U. 1961.283 (0).

²⁾ Harbou: Behandling af Dødsbo og Fællesbo, p. 265-66, og E. Munch-Petersen: Skifteretten p. 284.

tryk for, at noget tilsvarende må antages efter dansk ret, jfr. herved skiftelovens § 5, hvorefter offentligt skifte skal finde sted, når en arving er umyndig. Udvalget har imidlertid ikke fundet det rigtigt at overføre princippet om offentligt skifte i dødsboer til skifte mellem ægtefæller, og efter hvad der er oplyst for udvalget, skifter man i praksis ofte sådanne boer privat.

Efter retsplejelovens § 448 c optræder parterne i en ægteskabssag på egen hånd uden hensyn til alder. Denne bestemmelse giver utvivlsomt ikke ægtefællerne beføjelse til at træffe de aftaler af formueretlig natur, som et skifte indebærer. Hertil må kræves medvirken af værgen. Denne må altså efter samråd med den mindreårige, jfr. myndighedslovens § 50, træffe aftale om det private skifte eller indgive begæring til skifteretten om offentligt skifte.

Værgens dispositioner på et privat eller offentligt skifte må eventuelt godkendes af overøvrigheden i henhold til værgemålsbekendtgørelsens §§ 17 og 26 (jfr. justitsministeriets cirkulære nr. 113 af 26. april 1961).

Til § 64 a.

Ved bestemmelsen foreslås indført regler om værneting for behandlingen af ægtefælleboer. Regler herom findes ikke i den nugældende lovgivning. Har ægtefællerne bopæl i samme retskreds, må det naturligvis antages, at skiftet skal finde sted ved deres fælles hjemting. Har de ikke fælles hjemting, må de kunne aftale den enes eller den andens hjemting. Er de ikke enige, er det i praksis antaget, at den skifteret, der modtager begæringen, kan henvide bobehandlingen til det hjemting, hvor de fleste af boets aktiver befinder sig, jfr. afgørelsen i U.1955.931 (0).

De her foreslåede værnetingsregler er søgt udformet således, at det i den langt overvejende del af tilfældene bliver skifteretten på det sted, hvor aktiverne befinder sig, der kommer til at behandle boet. Begæringen om skifte skal indgives til skifteretten på det sted, hvor ægtefællerne har bopæl. Har de ikke bopæl i samme retskreds, foretages skiftet af skifteretten på det sted, hvor de sidst har haft fælles bopæl, men dog kun såfremt en af dem fortsat er bosat i retskredsen. I alle andre tilfælde kan ægte-

fællerne frit aftale, hvilken skifteret der skal forestå skiftet, men træffer de ingen aftale herom, skal den ægtefælle, der begærer skiftet foretaget, indgive skiftebegæringen til skifteretten i den retskreds, hvor den anden ægtefælle bor.

Bor ingen af ægtefællerne her i landet, træffer justitsministeriet bestemmelse om, hvilken skifteret der skal foretage skiftet.

Til § 65, stk. 1 og 2.

Bestemmelserne i *stk. 1* svarer til forskrifterne i den gældende skiftelovs § 64 og § 65, 1. led.

Skifteretten skal påbegynde skiftebehandlingen med en registrerings- og vurderingsforretning. Denne begyndelse på skiftebehandlingen danner grundlaget for skifterettens videre virksomhed under skiftet med henblik på delingen af boet mellem ægtefællerne. Skiftet har derimod ikke til formål at fyldestgøre kreditorerne. Passiverne skal nok gøres op, men opgørelsen er kun nominel, og den udarbejdes alene som et led i beregningen af nettoværdien af hver ægtefælles bodel, jfr. nærmere nedenfor.

Ved delingen skal hver ægtefælle således beholde midler, der er tilstrækkelige til dækning af de kreditorer, der havde krav hidrørende fra tiden før formuefællesskabets ophør. Skifteloven giver dog ikke herved ægtefællerne en særlig ret til inden for bodelene forlods at udtage *bestemte* genstande til dækning af passiverne. En ægtefælles ret til at udtage bestemte genstande blandt boets aktiver må afgøres efter de i forslagets §§ 70 a og 70 b indeholdte regler.

Om kreditorernes stilling under skiftet henvises i øvrigt til bemærkningerne til § 67.

A. Hvilke aktiver og passiver skal efter deres karakter medtages?

Registreringen skal omfatte alle aktiver inden for *fællesboet*. Særejet indgår ikke i delingen og må derfor holdes uden for registreringen. Der kan dog som omtalt side 30 blive tale om at inddrage en ægtefælles særeje helt eller delvis under skiftebehandlingen i medfør af den særlige regel til fyldestgørelse af vederlagskrav, jfr. § 23 i ægteskabslov II. Opstår der uenighed mellem ægtefællerne om, hvorvidt ejendele hører til fællesboet eller er særeje, må skifteretten

træffe afgørelsen. Det samme gælder, hvis der opstår uenighed om, i hvilken udstrækning rettigheder af den i Ægteskabslov II § 15, stk. 2, nævnte art falder ind under ligedelingen, jfr. herved bemærkningerne foran side 18.

Registreringen foretages med henblik på den deling af fællesboet, der skal finde sted derved, at hver ægtefælle i princippet skal afgive halvdelen af sin bodels nettoværdi til den anden ægtefælle. Inden deling kan finde sted, må man finde frem til størrelsen af hver ægtefælles nettobodel, og der foretages derfor en opgørelse ved registrering og vurdering af aktiverne og opstilling af passiverne i hver bodel for sig.

Oftentimes vil ægtefællerne ikke være i stand til at godtgøre, hvorvidt et aktiv hører til den enes eller den andens bodel, og i så fald må aktivet betragtes som tilhørende begges bodele og — såfremt de begge har haft indtægter — med lige anpart til hver, medmindre et andet anpartsforhold oplyses.¹⁾

Hæfter begge ægtefæller for en gældspost, må gælden opføres under begge bodele, således at der i hver bodelsopgørelse opføres den anpart, vedkommende ægtefælle skal bære. Opstår der uenighed mellem ægtefællerne om, hvilken del af den fælles gæld, der endeligt skal bæres af hver af dem, må skifteretten træffe afgørelse, jfr. § 65 a, stk. 2, og bemærkningerne hertil.

Kan en ægtefælle ikke godkende den andens opgivende om passiverne, må skifteretten træffe afgørelse vedrørende spørgsmålet om, hvorvidt den opgivne gæld kan medtages ved opgørelsen, jfr. § 65, stk. 2, 2. pkt. Har ægtefællerne haft blandet formueordning med både særeje- og fællesejemidler, må der i tilfælde af uenighed mellem ægtefællerne tages stilling til, hvilke gældsposter der angår særeje, og hvilke der vedrører fælleseje. Lovregler om dette problem findes ikke. § 58 i familieretskommissionens betænkning fra 1918 indeholdt en bestemmelse om, hvorledes der ved beregningen af nettobodelene skulle forholdes med hensyn til gældsposter opstået ved vanrøgt af bodelene samt en bestemmelse, hvorefter der

ved beregningen af størrelsen af passiverne skulle ses bort fra, gæld stiftet af en ægtefælle til erhvervelse eller forbedring af særeje. Kun hvis særejemidlerne ikke slog til, skulle der ved beregningen af nettobodelene tages hensyn til den del af særejegælden, der ikke kunne dækkes af den pågældende ægtefælles særeje. Bestemmelsen, som i hovedsagen svarer til den norske Ski. § 45, jfr. § 49, og i Sverige til G.B. 13-2, udgik af det af regeringen fremsatte forslag til ændringer i skifteloven. Det må imidlertid antages, at gæld stiftet af en ægtefælle, der er ejer af både særejemidler og fællesejemidler, kan være af en sådan beskaffenhed, at den må siges alene eller i hvert fald delvis at vedrøre ægtefællens særejeformue, og opstår der strid mellem ægtefællerne om gældens indflydelse på skifteopgøret, må skifteretten træffe afgørelse om stridsspørgsmålet.²⁾

Ved boopgørelsen må skifteretten eventuelt tage stilling til spørgsmålet om de skattemæssige konsekvenser af en separation eller skilsmisse.³⁾ Dette spørgsmål volder i praksis betydelige vanskeligheder på grund af sambeskatningen og de gældende regler, hvorefter skatten beregnes på grundlag af det tidligere års indtægt. Problemer af tilsvarende art vil kunne opstå ved skifte efter førstafdøde ægtefælle i henhold til skiftelovens kapitel 5, og også i tilfælde, hvor ægtefællerne har haft særejeordning under ægteskabet, vil der kunne opstå skattemæssige problemer som følge af en separation eller skilsmisse. Efter udvalgets opfattelse bør de skattemæssige konsekvenser af en separation eller skilsmisse og reglerne om længstlevende ægtefælles skattepligt tages op til samlet behandling. Spørgsmålet om ændring af reglerne om sambeskatning af ægtefæller drøftes imidlertid i et embedsmandsudvalg under finansministeriet, og også de drøftelser, der for tiden finder sted med hensyn til indførelse af skat ved kilden, vil kunne få betydning for de her rejste problemer. Da spørgsmålet om de skattemæssige konsekvenser af en separation eller skilsmisse endvidere naturligst kan tages op i forbindelse med behandlingen af

¹⁾ Jfr. Ernst Aaidersen: Ægteskabsret II, p. 137.

²⁾ Se herved Ernst Andersen: Ægteskabsret II, p. 198 ff.

³⁾ Jfr. Trolle: U. 1955. B. p. 13 ff og Theodor Petersen U. 1955. B. p. 185 ff samt Ernst Andersen: Ægteskabsret II, p. 198 ff.

reglerne om de formueretlige virkninger af ægteskabet og bestemmelserne om separation og skilsmisse, har udvalget ikke ment at burde stille forslag herom i denne betænkning.

Om ægtefællers indbyrdes krav - herunder krav på underholdsbidrag — henvises til § 65, stk. 3, og bemærkningerne hertil.

B. Skæringstidspunktet for medregning af aktiver og passiver.

De aktiver og passiver, der indgår i opgørelserne, er de aktiver og passiver, der hidrører fra tiden før formuefællesskabets ophør, *jfr. stk. 2*, medens erhvervelser og gældsstiftelse, der ligger efter ophøret af formuefællesskabet, ikke vedrører skiftet. Efter den gældende bestemmelse i ægteskabslov I § 66, stk. 1, bortfalder et mellem ægtefæller bestående formuefællesskab ved separation eller skilsmisse, og det samme gælder i tilfælde af omstødelse, *jfr. § 45* i ægteskabslov I. Det må herefter utvivlsomt antages, at tidspunktet for ophøret af formuefællesskabet falder sammen med tidspunktet for meddelelse af en bevilling til separation eller skilsmisse. Hvis der gives dom til separation eller skilsmisse, eller ægteskabet omstødes, kan formuefællesskabet tidligst ophøre fra tidspunktet for domsafsigelsen. Ankes dom til separation, skilsmisse eller omstødelse, kan man rejse det spørgsmål, om skæringstidspunktet skal sættes til tidspunktet for afsigelse af dom i sidste instans, hvis der påny meddeles dom til separation, skilsmisse eller omstødelse af ankeinstansen, eller om man efter ankeinstansens dom skal anse formuefællesskabet for ophørt allerede ved dommen i første instans. Det rejste spørgsmål er omtvistet i teorien.¹⁾ I Norge har man ved en positiv bestemmelse i lovgivningen, § 43 i loven af 20. maj 1927 om ægtefællers formueforhold, fastsat, at gæld, som en ægtefælle har pådraget sig, efter at der er fremsat krav om bosondring eller fremsat begæring om eller rejst søgsmål til separation eller skilsmisse, ikke tages i betragtning ved skiftet. Endvidere bestemmes det, at det, som en ægtefælle erhverver efter de samme tidspunkter

eller efter samlivets ophævelse, bliver hans særeje.

Udvalget har ikke taget endelig stilling til, hvorvidt det vil være hensigtsmæssigt at rykke skæringstidspunktet så langt frem som efter den norske bestemmelse. Det er udvalgets opfattelse, at man evt. ved en tilføjelse til den nugældende ægteskabslov I § 66, stk. 1, i hvert fald bør foreslå indført en regel om, at formuefællesskabets ophør skal regnes fra tidspunktet for afsigelse af dom til separation eller skilsmisse i første instans. For bosondringstilfældene gælder derimod allerede efter gældende ret, *jfr. herved ægteskabslov II § 42*, at alt, hvad en ægtefælle erhverver efter indgivelse af begæring om bosondring, bliver hans særeje, og det kan i forbindelse hermed oplyses, at udvalget er indstillet på at foreslå adgangen til at opnå bosondring udvidet gennem en bestemmelse, der udtrykkeligt hjemler adgang til bosondring, når der er indledt sag til separation eller skilsmisse.

De rejste spørgsmål behandles i forbindelse med andre spørgsmål om retsvirkningerne af separation og skilsmisse, som udvalget fortsat har under overvejelse, og der vil derfor ikke i forbindelse med udkastet til ændring af skifteloven blive stillet forslag om ændring af de nugældende bestemmelser på det nævnte område.

C. Selve boopgørelsen.

Det foran anførte, at kun aktiver og passiver, der hidrører fra tiden før formuefællesskabets ophør, skal tages med i betragtning ved boopgørelserne efter § 65, stk. 2, gælder — som det også antages efter gældende ret — erhvervelser eller gældsstiftelse, der ikke har tilknytning til boets aktiver og passiver. En arv, der tilfalder en ægtefælle efter formuefællesskabets ophør, eller en ægtefælles lønindtægter efter samme tidspunkt holdes således uden for skiftet, og det samme gælder f. eks. et personligt erstatningsansvar, som en ægtefælle har pådraget sig efter formuefællesskabets ophør. Indtægter og udbytte af boets aktiver må derimod indgå i boet, ligesom udgifter, der har tilknytning til boet, f. eks. en udgift til vedligeholdelse af

¹⁾ *Jfr. nærmere: Ernst Andersen: Ægteskabsret II, p. 194 ff og p. 343 ff.*

aktiverne, må udredes af boet. Ændringer i boets aktiv- og passivmasse under skiftebehandlingen må således tages i betragtning, for så vidt angår tiden helt til den endelige boopgørelse, der foretages på grundlag af forholdene ved boets slutning, jfr. herved højesteretsdommen i U. 1948.376.

Til § 65, stk. 3.

Som nævnt under bemærkningerne til stk. 1 og 2 er de aktiver og passiver, skiftebehandlingen vedrører, alle de før formuefællesskabets ophør eksisterende.

Dette gælder også aktiver og passiver, som er opstået ved ægtefællernes indbyrdes krav under formuefællesskabets beståen. I henhold til § 16, stk. 1, i loven om ægteskabets retsvirkninger har hver ægtefælle i levende live rådigheden over alt, hvad han har indført i fællesboet med de indskrænkninger, der følger af reglerne i §§ 17-20. I overensstemmelse hermed fastsætter § 29 i samme lov, at ægtefæller med de begrænsninger, som loven medfører, kan indgå retshandler med hinanden om ejendele, som nogen af dem råder over, og pådrage sig forpligtelser over for hinanden. Der er således intet til hinder for, at ægtefæller, selv om der helt eller delvis er formuefællesskab i ægteskabet, f. eks. kan yde hinanden lån eller indgå handler med hinanden, ligesom en ægtefælle kan pådrage sig erstatningsansvar over for den anden ægtefælle. Fines sådanne krav, når skifte af fællesbo finder sted, må kravene derfor i princippet opføres som passiv hos den ene og aktiv hos den anden ægtefælle, som var det fordringer fra eller imod andre end en ægtefælle. Dette vil i praksis normalt komme til at betyde, at stillingen bliver den samme, som hvis kravet overhovedet ikke blev taget i betragtning, men som eksempel på situationer, hvor forholdet kan få betydning, kan nævnes det tilfælde, at en ægtefælle, der har modtaget lån fra den anden ægtefælle, er insolvent på skiftetidspunktet, medens den anden er solvent. Her vil den långivende ægtefælle kunne have fordel af at gøre kravet gældende til modregning, når boet skal skiftes, og den solvente ægtefælle ellers skulle aflevere halvdelen af sin nettobodel til den anden ægtefælle.

Visse krav mellem ægtefæller er imidlertid af en sådan art, at de bør holdes uden for

opgørelsen af fællesboet. Dette er efter gældende lov fastsat for de i ægteskabslov I § 67 nævnte særlige godtgørelseskrav. Tilkenes der i medfør af denne bestemmelse en ægtefælle en godtgørelse, kan godtgørelsesbeløbet — for så vidt det er forfaldent til betaling — forlanges dækket under skiftet „af det, som herunder tilfalder den anden ægtefælle, ud over hvad der medgår til dækning af anden denne påhvilende gæld“, jfr. bestemmelsen i nugældende skiftelovs § 70 a.

Heraf følger, at godtgørelseskravet kan holdes uden for den almindelige opgørelse over aktiver og passiver i boet, idet kravet som helhed kan kræves dækket af den del af boet (boslodden), der tilfalder den ægtefælle, der er dømt til betaling af godtgørelsesbeløbet. Kravet har endvidere fået den processuelle begunstigeelse, at det med respekt af gæld til andre kreditorer kan kræves dækket allerede under skiftet, medens andre kreditorer ikke kan anmelde deres krav til daikning under skiftebehandlingen og må søge fyldestgørelse ved hjælp af de sædvanlige tvangsmidler — fogedforretning og tvangsauktion, jfr. nærmere nedenfor under bemærkningerne til § 67 a.

Denne fortrinsstilling for godtgørelseskrav bør efter udvalgets opfattelse opretholdes. Den særlige regel er begrundet med, at kravet ellers måtte opføres som passiv hos den ene og aktiv hos den anden ægtefælle, hvorved der reelt ikke ville blive ydet nogen godtgørelse.

Udvalget har overvejet, om denne særstilling for godtgørelseskrav burde overføres til andre krav ægtefælle imellem.

De i ægteskabslov I § 47 nævnte godtgørelseskrav i forbindelse med omstødelsessager er af ganske tilsvarende art som de i ægteskabslov I § 67 nævnte, og det skyldes formentlig en in kurie, at en henvisning til § 47 ikke er optaget i skiftelovens § 70 a (betænkning 1918 § 66).

En sasrstilling indtager endvidere allerede efter gældende ret de i ægteskabslov II §§ 23 og 24 omhandlede vederlagskrav. Disse krav kan kun gøres gældende under skiftet, og kravene kan kræves fyldestgjort på den måde, at den ægtefælle, der har et vederlagskrav, kan kræve det dækket af det beholdne fællesbo. Efter disse kravs oprindelse og begrundelse og efter den i

ægteskabslov II §§ 23 og 24 angivne adgang til forlods dækning af kravene må også vederlagskravene holdes uden for de opgørelser, der foretages i henhold til § 65, stk. 1 og 2. Det bemærkes i denne forbindelse, at udvalget under gennemgangen af loven om ægteskabets retsvirkninger har taget under overvejelse at foreslå de gældende regler om ret til vederlag ændret, således at der i ethvert tilfælde, hvor der kan konstateres rådighedsmisbrug, kan tillægges den anden ægtefælle et erstatningskrav, som også vil kunne gøres gældende uden for skiftetilfældene, medens vederlagskravene efter de gældende bestemmelser falder bort, hvis der ikke opnås dækning under skiftet. Endvidere har udvalget under overvejelse at flytte bestemmelserne om vederlagskrav fra ægteskabslov II til skifteloven. Udvalget mener imidlertid først at kunne tage stilling hertil, når man har afsluttet behandlingen af ægteskabslov II. Man har dog foreslået, at den særlige gruppe vederlagskrav, som omhandles i ægteskabslov II § 23, stk. 2, 2. pkt., straks overflyttes til skifteloven, da disse vederlagskrav må anses for at være rene skiftekrav, jfr. § 69 b og bemærkningerne til denne bestemmelse.

Efter den gældende svenske bestemmelse i G.B. 13-10 har ikke alene godtgørelseskrav, men også underholdsbidrag, som ifølge G.B. 11-26 skal udredes med et bestemt beløb én gang for alle, den fortrinsstilling, at underholdsbidraget kan kræves dækket allerede under skiftet, og at beløbet skal udredes af den anden ægtefælles bodel. Man har på de nordiske møder, særlig på foranledning af den svenske komité, drøftet spørgsmålet om, hvorvidt den nævnte fortrinsstilling bør tilkomme periodiske underholdsbidrag til den anden ægtefælle, hvilket ville have særlig betydning i de tilfælde, hvor en ægtefælle ved separationen eller skilsmissen har oparbejdet en bidragsrestance. Det kunne navnlig synes urimeligt, at resultatet i disse tilfælde bliver, at den bidragsberettigede ægtefælle under et skifte af fællesboet reelt ikke vil opnå dækning for sit krav, da restancen må opføres som aktiv ved opgørelsen af den bidragsberettigedes bodel og som passiv ved opgørelsen af den anden ægtefælles bodel.

Man skal om dette spørgsmål anføre følgende:

Baggrunden for fastsættelsen af et periodisk løbende underholdsbidrag, medens ægteskabet endnu består, er en anden end ved fastsættelsen af et engangseløb i forbindelse med en skilsmisse. Pålægges der en ægtefælle bidrag til den anden ægtefælle inden en separation eller skilsmisse, f. eks. i tilfælde af samlivets ophævelse, og er der ikke seoreje i ægteskabet, vil bidragsfastsættelsen få indflydelse på formuefordelingen inden for formuefællesskabet. Den bidragspligtige må yde beløbene af sin bodel, og bidragene indgår i den bidragsberettigede ægtefælles bodel. Bidragene vil imidlertid normalt blive betalt af den bidragspligtiges løbende indtægter og straks blive forbrugt af den bidragsberettigede, og selv om dette ikke er tilfældet, vil selve bidragsfastsættelsen i realiteten ikke virke anderledes end ægtefællernes forbrug og leveomkostninger under ægteskabet, før bidrag blev pålagt. En ægtefælles pengeforbrug under et ægteskab bevirker nedgang i aktiverne og derved et mindre beløb til deling ved et eventuelt skifte. En opsparing under ægteskabet vil øge aktivmassen og derved skabe et større beløb til deling ved et skifte. En ægtefælles forbrug af de penge, han skulle have betalt underholdsbidrag med, vil formindske aktivmassen. Sparer han et beløb svarende til bidragsrestancen op, bliver der et tilsvarende større beløb til deling. Hvis den bidragsberettigede ikke får sine bidrag, vil hun eventuelt forbruge af opsparede fællesjemidler, og der bliver derved et tilsvarende mindre beløb til deling under skiftet. Får hun sine penge og forbruger dem, vil forbruget medføre nedgang i aktivmassen på samme måde som et forbrug under samlivets beståen. Sparer hun op af bidragene, øges de aktiver, der skal deles under skiftet, på samme måde som en opsparing før bidragsfastsættelsen ville virke.

Forbrugets indflydelse på formueforholdene ved et senere skifte er således et udslag af selve formuefællesskabet, og forbrugets indflydelse er den samme, så længe formuefællesskabet består, hvad enten der formelt er pålagt bidrag eller ej.

I særlige tilfælde vil det dog kunne virke mindre rimeligt, at en bidragsrestance skal tages i betragtning under skiftet som et passiv hos den bidragspligtige og et aktiv

hos den bidragsberettigede ægtefælle. Det gælder f. eks., hvis den bidragspligtige ægtefælle på grund af manglende bidrag må forbruge særejendringer eller uden at stifte gæld klarer sig ved hjælp fra f. eks. familien. Her vil den bidragsberettigede ved skiftet kunne få en uberettiget fordel ved at kunne opføre sin restance som et passiv, medens ægtefællen må opføre sit bidragskrav som et aktiv. I sådanne situationer vil den bidragspligtige ægtefælle i virkeligheden ikke komme til at betale noget bidrag.

Der er utvivlsomt en betydelig risiko for, at sådanne situationer opstår i forbindelse med samlivsophævelse forud for en separation eller skilsmisse. Udvalget har derfor fundet det rimeligt, at der søges skabt en beskyttelse for den bidragsberettigede ægtefælle, så den bidragspligtige ægtefælle ikke længere bliver i stand til at udnytte den situation, at formuefællesskabsreglerne giver ham skiftemæssige fordele, der kan gøre hans bidragspligt illusorisk, så længe formuefællesskabet formelt består. Der er under de nordiske forhandlinger opnået almindelig tilslutning til den løsning, at en underholdsbidragsrestance under skiftet skal opføres som passiv hos den bidragspligtige ægtefælle, men *ikke* som aktiv hos den bidragsberettigede, jfr. § 65, stk. 3, 2. pkt. Ved denne opgørelsesmåde opnås efter udvalgets opfattelse en rimelig ordning af bidragsrestancespørgsmålet. Den nævnte opgørelsesmåde må følges også med hensyn til restancer vedrørende børnebidrag. Dette er imidlertid tilfældet allerede efter gældende ret, da fordringen på børnebidrag tilkommer barnet.

Til belysning af det anførte kan nævnes følgende eksempel:

En mand bliver efter samlivets ophævelse sat i bidrag til hustruen, men betaler intet for skilsmissen. Ved skiftet viser opgørelsen over ægtefællernes økonomiske forhold, at manden ejer en formue på 10 000 kr., medens hustruen intet ejer. Den bidragsrestance, der påhviler manden fra tiden før skilsmissen, andrager i alt 4 000 kr.

Efter gældende ret må de 4 000 kr. opføres som et passiv hos manden, der herefter har en nettofor mue på 6 000 kr. Samtidig må hustruens krav på restancen opføres som et aktiv i hendes bodel, der således nominelt bliver på 4 000 kr.

Ved delingen må manden herefter af sin nettobodel på 6 000 kr. yde hustruen halvdelen, eller 3 000 kr., men samtidig har han krav på at få 2 000 kr. af hendes nominelle bodel. Manden vil herefter ved at gøre sit krav på hustruen gældende til modregning kunne nøjes med at give hustruen 1 000 kr. Hustruen, der bevarer sit krav på at få bidragsrestancen på 4 000 kr. betalt, er henvist til at inddrive dette beløb i de 9 000 kr., manden har tilbage efter skiftet.

Slutresultatet bliver herefter, at manden efter delingen og efter hustruens inddrivelse af bidragsrestancen sidder tilbage med 5 000 kr. og hustruen med et tilsvarende beløb.

Følges tanken om at holde bidragene helt uden for boopgøret, bliver resultatet: Manden, der har en formue på 10 000 kr., må herefter aflevere 5 000 kr. til hustruen. Denne har tillige sit bidragskrav og vil yderligere kunne kræve dette krav på 4 000 kr. dækket, hvorefter manden har 1 000 kr. tilbage, medens hustruen får i alt 9 000 kr.

Efter det af udvalget stillede forslag kan manden inden delingen trække bidragsrestancen på 4 000 kr. fra sin formue på 10 000 kr. Hustruen får herefter ved delingen 3 000 kr., og har allerede på skiftet, jfr. § 67 a, krav på sine bidrag, således at manden herefter sidder tilbage med 3 000 kr., medens hustruen får sammenlagt 7 000 kr.

Det her stillede forslag vil ikke i alle tilfælde kunne give fuld beskyttelse mod, at mindre rimelige resultater nås ved bodelingen. Har manden således umiddelbart før skilsmissen betalt den af ham oparbejdede bidragsrestance, vil der ikke være hjemmel til at holde dette beløb uden for bodelingen. Den særlige risiko for uheldige transaktioner, som navnlig vil kunne opstå for hustruen i forbindelse med samlivsophævelse og ved en forestående separation eller skilsmisse, finder man imidlertid bedst at kunne tilgodese gennem en udvidet adgang til bosondring. Det følger allerede af skiftelovudkastets § 65, stk. 2, 1. pkt., at bidragskrav, der opstår efter formuefællesskabets ophør, d. v. s. efter meddelelse af bevilling til separation eller skilsmisse eller afsigelse af dom, ikke skal tages i betragtning under skiftet. Udvalget nar som alle-

rede nævnt foran side 33 under overvejelse ved ændringsforslag til ægteskabslov II § 38 at give adgang til at begære bosondring, allerede når der er indgivet ansøgning om separation eller skilsmisse, eller anlagt retssag til separation, skilsmisse eller ægteskabets omstødelse, og der er særlig grund til at befrygte, at den anden ægtefælle vil forrykke sin bodels stilling. Når dekret om bosondring er afsagt, følger det af bestemmelsen i skiftelovudkastets § 65, stk. 2, 1. pkt., at bidragskrav opstået efter indgivelsen af begæring om bosondring ikke skal tages med under skiftebehandlingen.

Efter forslaget til § 65, stk. 3, bliver således alene godtgørelseskrav efter §§ 47 og 67 i ægteskabslov I holdt helt uden for skifteopgørelsen, medens underholdsbidrag til en ægtefælle kun skal holdes uden for opgørelsen over den berettigedes aktiver. Også vederlagskrav holdes efter de allerede gældende bestemmelser uden for opgørelsen, men andre krav ægtefæller imellem, f. eks. erstatningskrav, lønkrav, krav på tilbagebetaling af lån, må indgå i opgørelserne som andre kreditorkrav.

Til § 65 a.

Paragraffen, der svarer til skiftelovens § 70 b, opretholder bestemmelsen om, at en ægtefælle, hvis der findes gæld, for hvilken begge ægtefæller hæfter, har ret til at forlange, at den anden betaler den del af gælden, som han endelig skal bære, eller at der stilles ham sikkerhed for, at gælden betales. Bestemmelsen har særlig henblik på gældsstiftelse i henhold til ægteskabslov II § 11. Opstår der strid mellem ægtefællerne om, hvilken del af en dem begge påhvilende gæld der endeligt skal bæres af hver af dem, afgør skifteretten spørgsmålet. De processuelle regler for behandlingen af tvistigheder indeholdes i retsplejelovens kap. 58.

Der er ikke ved bestemmelsen i § 65 a foretaget realitetsændring af de nugældende regler.

Til § 66.

Bestemmelsen vedrører ægtefællernes rådighed over deres bodele under skiftet. Hver ægtefælle bevarer rådigheden over sin bodel, men som efter de nugældende regler kan der blive tale om, at skifteretten må

gribe ind, hvis der opstår fare for misbrug. Paragraffen svarer til den gældende lovs § 64 a med den ændring, at bestemmelsen om, at rådigheden over boet skal overgives til en særlig beskikket værge, er udgået. Skifteretten selv eller skifterettens medhjælper må således fremtidig selv overtage rådigheden over et bo, hvis der opstår fare for, at en ægtefælle vil forrykke sin bodels stilling. Rådighedsfratagelsen bør ikke udstrækkes længere end nødvendigt til sikring af den anden ægtefælles boslods krav og kan derfor begrænses til at vedrøre en del af bodelen. Som efter gældende ret, jfr. §§ 58 og 64 a, skal rådighedsfratagelsen bekendtgøres efter de for kundgørelse af umyndiggørelsesdekreter foreskrevne regler, så tredie-mand herigennem får mulighed for at få kendskab til rådighedsfratagelsen. Tinglysning skal således finde sted ved ægtefællens personlige værning, og ejer han fast ejendom, må rådighedsfratagelsen tillige tinglyses på ejendommens blad i tingbogen.

Reglen om rådighedsfratagelse kan også bringes til anvendelse under skifte efter bosondring. Efter gældende ret kan fratagelse af rådigheden finde sted, så snart begæring om bosondring er indgivet til skifteretten. Da kendelse om bosondring normalt vil blive afsagt kort efter begæringens indgivelse, og da kære ikke har opsættende virkning, jfr. ægteskabslov II § 40, har udvalget ikke fundet tilstrækkelig anledning til at bibeholde denne særbestemmelse.

Efter hidtidig praksis er reglerne om rådighedsfratagelse kun blevet bragt til anvendelse i sjældne undtagelsestilfælde, og der er ikke ved de her foreslåede ændringer tilsigtet nogen ændring af denne praksis.

Til § 66 a.

Bestemmelsen svarer til skiftelovens § 67 med den tilføjelse, at også dispositioner efter dom til omstødelse medfører regnskabspligt. Efter bestemmelsen skal en ægtefælle aflægge regnskab til skifteretten, såfremt han efter separationen eller skilsmissen, efter en dom til omstødelse eller efter indgivelse af bosondringsbegæring har disponeret over ejendele eller indkasseret fordringer, som hører til hans bodel.

Formuefællesskabet vil ganske vist være ophørt inden skiftet, men ægtefællen bevarer normalt under skiftet rådigheden

over det, der var hans bodel, jfr. § 66, og da selve boopgørelsen skal finde sted på grundlag af forholdene ved skiftets slutning, jfr. bemærkningerne under pkt. C til § 65, stk. 1 og 2, er det nødvendigt at pålægge ægtefællerne regnskabspligt.

Til § 67.

Bestemmelsen opretholder reglen i den gældende skiftelovs § 69, 1. pkt., om, at et skifte mellem ægtefæller ikke indskrænker kreditorernes adgang til at forfølge deres ret på samme måde, som om intet skifte fandt sted.

Bestemmelsen står i sammenhæng med, at skifteloven ikke giver kreditorerne nogen adgang til at anmelde deres krav til dækning i boer, der skiftes mellem ægtefæller. Et skifte efter dette kapitel har som før fremhævet udelukkende til formål at få ægtefællernes indbyrdes økonomiske mellemværende gjort op, og kreditorerne er uden indflydelse på selve skiftebehandlingen. Dækning af kreditorer finder ikke sted, blot fordi der skiftes, men på den anden side kan kreditorerne forfølge deres ret om nødvendigt ved dom, eksekution og tvangsauktion uden hensyn til skiftet mellem ægtefællerne.

Den nugældende skiftelovs § 68, 1. pkt., indeholder dog hjemmel til, at en ægtefælle i forbindelse med skiftet kan begære udstedt præklusivt proklama. Denne adgang til at få udstedt proklama har udvalget imidlertid ikke fundet tilstrækkeligt begrundet, og reglen er derfor ikke opretholdt ved nærværende forslag.

Til § 67 a.

Som nævnt under bemærkningerne til § 67 tager et skifte mellem ægtefæller ikke sigte på at fyldestgøre kreditorerne, og principielt må dette også gælde, uanset om det er en ægtefælle, der er kreditor. En ægtefælle vil dog eventuelt kunne gøre sit kreditorer krav gældende ved modregning, jfr. bemærkningerne til § 65.

Efter gældende ret, skiftelovens § 70 a, indtager godtgørelseskrav i henhold til ægteskabslov I § 67 den særstilling, at kravene kan forlanges dækket allerede under skiftet af det, som herunder tilfalder den anden ægtefælle, ud over hvad der medgår

til dækning af anden denne påhvilende gæld. Den ægtefælle, der har godtgørelseskrav, vil således kunne undgå at skulle søge fyldestgørelse ved fagedforretning og tvangsauktion.

Denne processuelle fordel foreslås bibeholdt ved den her foreslåede bestemmelse, der giver en ægtefælle adgang til at forlange godtgørelseskrav efter ægteskabslov I § 67 dækket af den andens lod i boet. Samme fyldestgørelsesadgang gives også de i ægteskabslov I § 47 nævnte godtgørelseskrav, og udvalget har endelig fundet det mest hensigtsmæssigt, at også en ægtefælles krav på betaling af forfaldne underholdsbidrag skal kunne kræves fyldestgjort under skiftet ved indeholdelse i den bidragspligtige ægtefælles boslod. Det anførte gælder dog kun restancer vedrørende hustrubidrag. Restancer vedrørende børnebidrag må søges inddrevet efter de sædvanlige inddrivelsesregler. Dette er en følge af, at fordringen tilkommer børnene.

En ægtefælle behøver ikke at benytte sig af den i § 67 a anviste fremgangsmåde, men kan i stedet forfølge sin ret som andre kreditorer. Er der imidlertid dækning i den anden ægtefælles boslod, er det lettest at benytte denne særlige fyldestgørelsesadgang. Den ægtefælle, der gør brug af bestemmelsen, kan gøre kravet gældende på den måde, at han trækker et til kravet svarende beløb fra i den halvdel af sin nettobodel, som han efter den almindelige delingsregel i § 68, stk. 1, jfr. ægteskabslov II § 16, stk. 2, ellers skulle aflevere til den anden ægtefælle. En solvent ægtefælle kan på denne måde få fyldestgørelse, selv om den anden ægtefælle er insolvent, og i det omfang, den solvente ægtefælle får fyldestgørelse, indskrænkes den insolvente ægtefælles kreditorers muligheder for at få dækning for deres krav ved at tilegne sig den insolventes lod i boet.

Også de i ægteskabslov II § 23 omhandlede vederlagskrav indtager en særstilling med hensyn til fyldestgørelsesmåden under skiftet jfr. § 24. Efter den gældende bestemmelse kan vederlagskrav fyldestgøres på den måde, at vederlaget forlods fradrages det beholdne fællesbo. Hvis det beholdne fællesbo ikke slår til, kan vederlag for halvdelen af det manglende beløbs vedkommende i fornødent fald kræves fyldestgjort

af særeje tilhørende den ægtefælle, der skal betale vederlag.

Når disse krav ikke er nævnt i § 65, stk. 3, skyldes det, at man som anført side 35, jfr. også bemærkningerne til § 69 b, overvejer en ændring af disse bestemmelser.

Til § 68.

I overensstemmelse med det i ægteskaber med formuefællesskab gældende ligedelingsprincip, jfr. ægteskabslov II § 16, stk. 2, fastslår *stk. 1* som den gældende hovedregel, at ligedeling skal finde sted, og at ligedelingen omfatter hver ægtefælles beregnede beholdne bodel, således at hver af ægtefællerne skal have halvdelen af de to bodeles nettooverskud.

Undtagelse fra ligedelingen kan finde sted med hjemmel i de følgende forlodsbestemmelser i §§ 68 a, 69, 69 a og 69 b.

Stk. 2 er enslydende med bestemmelsen i den gældende lovs § 68, 2. og 3. pkt., der fastslår, at en ægtefælle ikke bliver ansvarlig for den anden ægtefælles gæld ved at modtage udlæg for sin lod i den andens bodel. En ægtefælles kreditorer kan ikke holde sig til den anden ægtefælle for nogen del af det beløb eller de aktiver, der er overdraget denne ved delingen, medmindre overdragelsen kan afkræftes efter de efter konkurslovgivningen gældende afkræftelsesbestemmelser. Den hidtidige bestemmelse i § 68, 1. pkt., om hjemmel til udstedelse af præklusivt proklama er udgået, jfr. bemærkningerne til § 67.

Til § 68 a.

Stk. 1 opretholder den hidtidige bestemmelse i skiftelovens § 70, stk. 1, hvorefter en ægtefælle forlods har ret til at udtage genstande, som udelukkende tjener til personligt brug, med den begrænsning, at genstandenes værdi ikke må stå i misforhold til ægtefællernes formueforhold. Bestemmelsen omfatter først og fremmest klæder og andre personlige brugsgenstande.

I 2. *stk.* foreslås forlodsretten udstrakt til også at gælde ting erhvervet til børnenes brug.

Retten tilkommer efter forslaget den ægtefælle, der får forældremyndigheden over børnene, og ikke børnene selv. Reglen

finder ikke anvendelse, hvis børnene er over 18 år.

Der stilles blot krav om, at ejendelene skal være erhvervet til børnenes brug. Bestemmelsen er således ikke indskrænket til rent personlige ting, som f. eks. sengetøj, sko og klæder, men omfatter også til eksempel møbler, cykler og sportsudstyr indkøbt til børnene.

Ting, der er undergivet børnenes ejendomsret, f. eks. gaver, børnene har fået, kan ikke inddrages under skiftet.

Til § 69.

Bestemmelsen indeholder en særlig regel for skifte efter omstødelse svarende til ægteskabslov I § 46. Bestemmelsen i ægteskabslov I § 46 opretholdes dog af tekniske grunde, indtil revisionen af denne lov bliver iværksat. Ægteskabslovens § 46 indeholder yderligere en bestemmelse om, at en ægtefælle efter ægteskabets omstødelse kan kræve tilbage, hvad han har skænket den anden ægtefælle som særeje. Denne regel, der ikke findes i den til ægteskabslov I § 46 svarende bestemmelse i G.B. 10-5, må efter udvalgets opfattelse anses for gældende uden særlig lovhjemmel, og det er ikke hensigten at bibeholde denne bestemmelse, når udkast til ændring af ægteskabslov I bliver udarbejdet.

Af bestemmelsen følger, at der i forbindelse med skifte efter omstødelse kan finde forlods udtagelse sted i vid udstrækning, men i øvrigt skal skiftet, jfr. herved efter gældende ret ægteskabslov I § 45 og ægteskabslov II § 16, foregå efter ganske de samme regler som et skifte efter separation, skilsmisse eller bosondring.

Som den særlige regel for skifte efter omstødelse er formuleret,¹⁾ har hver af ægtefællerne krav på, at der foretages en opgørelse over værdien af alt, hvad han har indbragt, dels ved ægteskabets indgåelse, dels ved senere erhvervelse ved arv eller gave, og har han desuden af særejemidler overført midler til fællesboet, må også værdien af det overførte medregnes i opgørelsen. Det forudsættes i motiverne, at vurdering skal finde sted på grundlag af værdien på opgørelsestidspunktet, ikke på

¹⁾ Motiverne til § 46 indeholdes i familierets kommissionens betænkning af 1913 side 171-178.

grundlag af værdien på tidspunktet for ejendelenes indbringelse i boet.¹⁾)

Forlodsudtagelsesretten omfatter ikke de enkelte ting, men kun tingenes værdi. Er tingene for brugt, har ægtefællen alligevel krav på forlods at udtage så meget, som svarer til værdien af de forbrugte ting, og er tingene steget i værdi under ægteskabet som følge af konjunkturstigninger, får den ægtefælle, der har indført tingen, hele konjunkturgevinsten. Vanskeligere tilfælde kan forekomme, hvor de af en ægtefælle indbragte ejendele er steget i værdi i kraft af forbedringer foretaget ved indsats af eller midler hidrørende fra den anden ægtefælle eller fra dem begge i forening. Kan den anden ægtefælle godtgøre en andel i forbedringerne, må han formentlig have krav på at blive holdt skadesløs herfor, men kan kravet ikke nærmere underbygges, vil hele værdien af de forbedrede ejendele tilfalde den ægtefælle, der har indbragt dem.

Værdien af det, en ægtefælle således har indbragt, vil hver af dem kunne udtage *forlods* af den del af fællesboet, der ellers skulle være genstand for ligedeling, d. v. s. af det beholdne fællesbo, eller nettoværdien af det samlede fællesbo. Slår værdien af det beholdne fællesbo ikke til, må der ske forholdsvis afkortning, således at det beløb, hver ægtefælle har krav på at udtage forlods, nedsættes i forhold til, hvad han har indbragt i fællesboet.

Det er som nævnt ikke selve de indførte, arvede eller overførte ejendele, der kan kræves udtaget i medfør af denne bestemmelse, men kun værdien af ejendelen. Hvilke ejendele, en ægtefælle kan udtage, afhænger af de almindelige bestemmelser om udtagelse af boets ejendele, jfr. dette skiftelovudkasts §§ 70 a og 70 b.

Det, der er i behold af fællesboet, efter at forlods udtagelse har fundet sted, må deles ligeligt efter de almindelige delingsregler. Alt, hvad ægtefællerne har erhvervet under ægteskabet på anden måde end ved arv, gave eller overførelse fra særeje, skal således deles i to lige store dele, medmindre disse midler må anvendes til dækning af forlodskravene, fordi de indbragte ejendele er forbrugt.

Bestemmelsen om forlods udtagelse forud-

sætter, at ægtefællerne kan godtgøre, hvad de har indbragt og værdien heraf. Er en ægtefælle ikke i stand til at bevise, hvor meget han har indført, vil hans krav på forlods udtagelse ikke kunne tages til følge, og i stedet må man falde tilbage på de almindelige regler om skifte efter skilsmisse.

Til § 69 a.

Paragraffen indeholder udvalgets forslag om indførelse af en *skævdelingsbestemmelse*.

Om de principielle betragtninger, der ligger til grund for forslaget, henvises til bemærkningerne side 21 ff.

Bestemmelsen gælder både ved bosondring og ved skifte efter separation eller skilsmisse, og det er uden betydning, på hvilket grundlag der er afsagt bosondringsdekret eller givet separation eller skilsmisse. Afgørelsen af, om skævdeling skal iværksættes, er henlagt til skifteretterne. Reglen om skævdeling forudsætter en begæring fra en af ægtefællerne. I mange af disse boer er værdierne beskedne, og skifte finder sted uden advokatbistand, men det må falde inden for skifteretternes almindelige vejledningspligt at gøre ægtefællerne opmærksomme på skævdelingsreglerens eksistens og indhold.

Det er efter § 69 a en betingelse for skævdeling, at en af ægtefællerne har indbragt den væsentligste del af fællesboet. Begrundelsen for denne betingelse, der ikke findes i den af den svenske komité foreløbigt udarbejdede bestemmelse, er som nævnt foran side 22, at udvalget ikke har villet åbne mulighed for at etablere skævdeling i de tilfælde, hvor en sådan delings norm ville føre til omtrent samme resultat som en ligedeling. Er værdien af det, en ægtefælle har indført ved ægteskabets indgåelse, ved arv eller ved overførelse fra særeje til fællesbo, således ikke væsentlig større end værdien af det, den anden ægtefælle har indført på tilsvarende måde, kan skævdeling ikke finde sted.

Skifterettens afgørelse beror dernæst på, om en ligedeling efter de sædvanlige regler må skønnes at være åbenbart urimelig. Skifteretten må være tages hensyn til de konkrete omstændigheder, men som vejledende hovedsynspunkter fremhæves i lov-

¹⁾ Jfr. Ernst Andersen I, side 60-61.

teksten, at der navnlig bør lægges vægt på, om ægteskabet har været kortvarigt og uden økonomisk fællesskab af betydning. Et sådant økonomisk fællesskab vil eksempelvis foreligge, hvor ægtefællerne ved fælles indsats har bidraget til at bevare eller forøge den af den ene ægtefælle indbragte formue.

Efter forslaget til den tilsvarende svenske bestemmelse er det forudsat, at denne navnlig vil finde anvendelse, når ægteskabet ikke har varet 5 år, medens der kun i særlige tilfælde kan blive tale om anvendelse af skævdelingsreglen, når ægteskabet har varet i mere end 5 år.

I det danske forslag er der kun optaget en henvisning til, at der bør lægges vægt på ægteskabets kortvarighed, idet udvalget af de grunde, der er anført foran side 22, ikke har ment at burde optage en tidsbestemmelse i loven ej heller som „normalgrænse“ for skævdeling.

Det beror endvidere på skifterettens beslutning, i hvilket omfang delingen skal afvige fra den almindelige ligedeling.

Som maksimum er dog ved udkastet sat den for omstødelse gældende særlige delingsregel, jfr. bestemmelsen i forslagets § 69. Herefter vil der i medfør af skævdelingsbestemmelsen maksimalt kunne holdes så meget uden for ligedelingen af fællesboet, som i værdi svarer til, hvad ægtefællerne har indbragt ved ægteskabets indgåelse eller senere erhvervet ved arv eller gave, eller ved overførelse fra særeje til fælleseje.

Det er således, som den danske omstødsbestemmelse er formuleret, værdien af det indbragte, der kan udtages forlods, ikke selve de indbragte ejendele. Hvilke aktiver en ægtefælle kan udtage af boet, når hans lod er beregnet, beror udelukkende på de i §§ 70 a og 70 b indeholdte bestemmelser. Selve vurderingen af det indbragte skal efter det under bemærkningerne til § 69 anførte finde sted på grundlag af værdierne på opgørelsestidspunktet under skiftet.

Forlods udtagelse kan finde sted i det samlede beholdne fællesbo. En ægtefælles forlodsret bliver ikke udelukket eller formindsket, selv om hans bodel ikke slår til til dækning af forlodskravet, hvis der i den anden ægtefælles bodel er tilstrækkelige midler til dækning af begge krav på for-

lo dsudtagelse. Slår det beholdne fællesbo derimod ikke til, således at der ikke er dækning for begge ægtefællers forlods krav, må der ske forholdsmæssig afkortning i forhold til, hvad hver især af ægtefællerne har indbragt.

Det, der bliver tilbage af fællesboet, efter at forlods udtagelse har fundet sted, skal deles efter de almindelige bodelingsregler.

Er der grundlag for en skævdeling, er skifteretten dog ikke bundet til at følge omstødsdelingsnormen fuldtud over for den ægtefælle, der har fremsat skævdelingsbegæringen. Skifteretten kan tage konkrete hensyn og træffe beslutning om, at forlodsudtagelse skal finde sted i mindre omfang end efter omstødsreglerne, såfremt retten i det enkelte tilfælde ikke finder det rimeligt at anvende skævdelingsnormen i dens fulde udstrækning. Skifteretten kan begrænse forlodsudtagelsesretten nominelt, f. eks. til en brøkdel af værdien af de indførte ting, eller begrænse forlodsretten til at angå værdien af en eller flere bestemte ting, som en ægtefælle har indført, f. eks. en arv. Det vil også kunne fastsættes, at forlodsudtagelsesretten kun skal udøves for så vidt angår den værdi, en bestemt ting havde ved dens indbringelse i ægteskabet, medens en eventuel difference mellem denne værdi og værdierne på opgørelsestidspunktet, f. eks. en ren konjunkturgevinst, skal deles efter den almindelige ligedelingsregel. Den anden ægtefælle vil derimod have krav på ikke at blive stillet ringere end ved en egentlig omstødsdeling, og værdien af det, han kan udtage forlods, kan derfor ikke være mindre end værdien af det, han kunne udtage efter omstødsdelingsnormen.

Som det fremgår af det anførte, er det efter affattelsen af § 69 a i det væsentlige overladt til skifterettens skøn, om og eventuelt i hvilket omfang der skal finde skævdeling sted. Skifterettens afgørelse vil kunne appelleres efter de sædvanlige regler om appel af skifteretsafgørelser.

Til § 69 b.

Som nævnt under bemærkningerne til § 65, stk. 3, har udvalget fundet det rigtigst, at bestemmelsen om de særlige vederlagskrav, der omhandles i gældende ægteskabslov II § 23, stk. 2, 2. pkt., nævnes i en

særlig bestemmelse i skifteloven, da det efter udvalgets formening er utvivlsomt, at disse krav også fortsat bør være indskrænket til at være egentlige skiftekrav, medens det som anført side 35 overvejes, om bestemmelserne om de øvrige i § 23 omhandlede vederlagskrav bør ændres.

Efter forslaget til § 69 b får den ægtefælle, der har anvendt midler af sit særeje til bedste for sin bodel, adgang til forlods at udtage vederlag herfor af sin bodel. Fyldstgørelsesmåden svarer i øvrigt til gældende ret, som bestemmelsen med støtte i motiverne til ægteskabslov II § 23, stk. 2, 2. pkt., må fortolkes,¹⁾ og der er ikke tilsigtet nogen realitetsændring.

Til § 70.

Bestemmelsen, sammenholdt med udkastets § 70 a, stk. 2, nr. 5), træder i stedet for ægteskabslov I § 66, stk. 2. Om baggrunden for forslaget henvises til de almindelige bemærkninger side 23-24.

Ved udkastets § 70 a, stk. 2, nr. 5), er der givet en ægtefælle adgang til at udtage bl. a. bohavet i det omfang, det er nødvendigt til opretholdelse af hjemmet. Overstiger værdien af det således udtagne bohavet ægtefælless lod i boet, må ægtefællen efter udkastets § 70 b betale den anden ægtefælle det overskydende beløb.

I boer med aktiver af ringe værdi vil det kunne forekomme, at en ægtefælle ikke er i stand til at udtage fornødent bohavet inden for den sædvanlige lod i boet. I sådanne boer vil det ofte være ugørligt eller dog meget vanskeligt for en ægtefælle at skaffe de fornødne midler til at udløse den anden ægtefælle.

Ved forslaget til § 70 gives der derfor skifteretten kompetence til at tildele en ægtefælle en større del af boet — eventuelt hele boet —, hvis ægtefællen ikke inden for sin lod beregnet efter de sædvanlige regler er i stand til at udtage fornødent bohavet eller andet løsøre til opretholdelse af hjemmet.

Reglen kan dog kun anvendes, hvis ægtefællen ikke har udsigt til på anden måde at skaffe det fornødne. Har en ægtefælle således tilstrækkeligt med særejmidler til indkøb af fornødent bohavet, vil reglen ikke

være anvendelig, og oppebærer ægtefællen gode indtægter, hvormed han kan anskaffe det fornødne, bør der heller ikke tillægges ham en større andel af boet.

Stiller begge ægtefæller krav om, at reglerne i § 70 anvendes på dem, må skifteretten afveje, hvem der har størst behov for at udtage bohavet til en værdi, der ligger over den sædvanlige andel, og herunder også tage i betragtning, hvem der har størst udsigt til at skaffe det fornødne på anden måde.

Forslaget vedrører kun bohavet og andet løsøre, der er nødvendigt til hjemmets opretholdelse, hvorved forstås indbo af enhver art, sengetøj, køkkentøj, husgeråd o. lign. Arbejdsredskaber og andet erhvervs-løsøre kan derimod kun udtages inden for den pågældende ægtefælless lod i boet eller ved udløsning, jfr. § 70 a, stk. 2, nr. 4), og § 70 b.

Bestemmelsen i § 70 kan i modsætning til den gældende regel i ægteskabslov I § 66, stk. 2, anvendes ved alle skifter mellem ægtefæller. Ved anvendelsen af denne bestemmelse eventuelt i forbindelse med reglerne om forlods udtagelse af personlige genstande og genstande erhvervet til børnenes brug, jfr. udkastets § 68 a, vil skifteretten efter en summarisk bobehandling kunne slutte de fleste småboer på en hurtig og for parterne lidet kostelig måde.

Reglens anvendelse forudsætter ganske vist en begæring fra en af ægtefællerne, men ikke mindst i boer, hvor summarisk bobehandling kan komme på tale, må det falde ind under skifteretternes vejledningspligt at gøre parterne opmærksomme på, hvilke delingsregler der kan bringes til anvendelse, jfr. herved bemærkningerne side 40.

Også i tilfælde, hvor skævdeling finder sted i henhold til § 69 a, vil reglen kunne finde anvendelse.

Til § 70 a.

Bestemmelsen træder i stedet for udtagelsesreglerne i skiftelovens § 65.

Om udvalgets vurdering af de gældende bestemmelser og de principielle overvejelser, som ligger til grund for forslaget, henvises til de almindelige bemærkninger foran side 16-17 og side 24-26. Det skal fremhæves,

¹⁾ Se herved Ernst Andersen: Ægteskabsret II, side 216-17.

jfr. side 31, at bestemmelsen skal anvendes også på den udtagelse af aktiver, der finder sted til dækning af bodelenes passiver.

I 1. stk. opretholdes adgangen for ægtefællerne til at kræve boets ejendele udlagt efter vurdering, hvad enten det drejer sig om fast ejendom eller løsøre. De aktiver, der ikke begæres udlagt, må afhændes, jfr. stk. 3.

I 2. stk. fastsættes, hvorledes der skal forholdes, hvis ægtefællerne ønsker at udtage samme ting. Den almindelige hovedregel for denne konfliktsituation er efter forslaget, at den ægtefælle, til hvis bodel tingen hører, skal have fortrinsret, d. v. s., at den ægtefælle, der har indført en ting i boet ved ægteskabets indgåelse eller senere, hvad enten indførelsen er sket ved køb, arv eller gave, eller på hvilken som helst anden måde, har krav på at få den udlagt efter vurdering. Dette må anses for at være i overensstemmelse med den nu gældende hovedregel i skiftelovens § 65, således som denne fortolkes i praksis, jfr. herom bemærkningerne foran side 13 i noten.

Som det er fremhævet i de almindelige bemærkninger foran side 24-26, har udvalget imidlertid ment, at der ved udlæg af ejendele af særlig betydning for hjemmet eller ægtefællernes erhverv bør være adgang til at fravige hovedreglen, når en gennemførelse af denne vil være uheldig over for den ægtefælle — oftest hustruen — der ikke har indbragt den eller de pågældende ejendele. Efter forslaget er det for de særligt opregnede grupper af ejendele overladt til skifteretten efter et skøn inden for visse rammer at træffe afgørelse om, hvem af ægtefællerne der skal have en ting udlagt, hvis de ønsker at udtage samme ting. Udgangspunktet ved det skøn, der er overladt til skifteretten, er fortsat, at den ægtefælle, der har indbragt tingen, har fortrinsret til at få den udlagt. Dette betyder, at skifteretten, såfremt den ikke med hjemmel i de under nr. 1)-5) anførte undtagelsesbestemmelser finder tilstrækkeligt grundlag for den anden ægtefælles krav om udlæg, ud fra hovedreglen i stk. 2, 1. punktum må udlægge genstanden til den ægtefælle, til hvis bodel den hører.

I det følgende vil de i § 70 a, stk. 2, nr. 1)-5), nævnte undtagelsesgrupper blive nærmere omtalt.

Punkt 1) omfatter *fast ejendom*, der udelukkende eller hovedsagelig er beregnet til familiens bolig. Sådanne ejendomme kan tillægges den ægtefælle, til hvis bodel den ikke hører — „den anden ægtefælle” — såfremt boligen skønnes at være af den væsentligste betydning for denne ægtefælle af hensyn til hjemmets opretholdelse.

Den første betingelse for anvendelse af denne undtagelsesbestemmelse er, at den faste ejendom „udelukkende eller hovedsagelig er beregnet til familiens bolig”. Bestemmelsens typiske område er det mindre enfamiliehus, men det følger af ordet „hovedsagelig”, at bestemmelsen også omfatter et hus, der for størstedelen har været beboet af familien, men hvor der f. eks. kan have været udskilt et par værelser til en særlig lejlighed eller lignende. Det bringer heller ikke en ejendom uden for bestemmelsens område, at den ene eller den anden ægtefælle har udøvet en erhvervsmæssig brug af den, når dette dog er underordnet i forhold til boligformålet. Den opstillede betingelse betyder imidlertid, at både det egentlige tofamiliehus og en udlejningsejendom, hvori ægtefællerne har haft en lejlighed, må falde uden for bestemmelsen. Den beskyttelse, som det med hensyn til disse kategorier af ejendomme kan være rimeligt at yde en ægtefælle ved separation eller skilsmisse, har udvalget under overvejelse at foreslå hjemlet ved en særlig bestemmelse i ægteskabslov I om ret til leje af den hidtidige fællesbolig i sådanne ejendomme. Bestemmelsen er foreløbig tænkt udformet således:

„Såfremt en lejlighed i en ejendom, der hører til den enes bodel eller særeje, og som indeholder flere beboelseslejligheder, hidtil har tjent til bolig for ægtefællerne, kan det ved dommen eller bevilgingen pålægges ægtefællen at udleje lejligheden til den anden ægtefælle.

Stk. 2. I dommen eller bevillingen træffes bestemmelse om, hvorledes vilkårene for lejemalet i mangel af mindelig overenskomst skal fastsættes.“

Af ordene „beregnet til” følger, at det ikke er nødvendigt, at ejendommen tjener til familiens bolig i selve skifteøjeblikket. Bestemmelsen finder anvendelse, selv om ægtefællerne lever adskilt, når skiftet finder

sted, og dens anvendelse **vil** heller ikke være udelukket med hensyn til en ejendom, ægtefællerne endnu ikke har beboet, f. eks. et **nyerhvervet** hus, når blot det har været meningen at anvende huset til familiens bolig.

Om sommerhuse henvises **til** bemærkningerne vedrørende punkt 2).

Som en yderligere betingelse for anvendelsen af bestemmelsen kræves, at boligen må anses at være af den væsentligste betydning for den ægtefælle, der begærer den udlagt uden at have indbragt den, og at betydningen har sit grundlag i hensynet til hjemmets opretholdelse. Der er herved især tænkt på familier med børn. Har begge ægtefæller forældremyndigheden over børn, må skifteretten afgøre, for hvem af ægtefællerne det må skønnes at være af væsentligst betydning at beholde boligen.

Det er dog ikke stillet som betingelse for bestemmelsens anvendelse, at den ægtefælle, der påberåber sig udtagelsesretten, har børn. Også en ægtefælle uden børn vil kunne få udlagt boligen i medfør af undtagelsesbestemmelsen, hvis omstændighederne taler for det.

Bestemmelsen er — ligesom nr. 2)-5) - fakultativ, og skifterettens afgørelse må træffes efter en afvejelse af de modstående interesser hos de to ægtefæller. Hvis den ægtefælle, der har indbragt ejendommen, fastholder, at han ønsker at udtage den, og han er i stand til at skaffe den anden ægtefælle passende bolig andetsteds, f. eks. ved at stille en lejlighed til disposition, bør undtagelsesbestemmelsen efter udvalgets opfattelse i almindelighed ikke anvendes. Det samme gælder, hvis skifteretten finder, at den anden ægtefælle selv har økonomisk mulighed for at skaffe sig en bolig. Skifteretten kan også tage hensyn til, om en ejendom har en særlig interesse for en ægtefælle, fordi den har været i hans slægts eje gennem en lang årrække, eller fordi ejendommen i øvrigt har en særlig anerkendelsesværdig betydning for ham. I det hele har undtagelsesbestemmelsen i det væsentlige sit anvendelsesområde med hensyn til fast ejendom erhvervet ved køb under ægteskabet, men det er dog ikke udelukket at anvende bestemmelsen også på ejendomme, som af en ægtefælle er bragt ind i ægteskabet allerede ved dets indgåelse, eller som

er erhvervet ved arv, gave eller på lignende måde under ægteskabet.

Under *punkt 2)* nævnes fast ejendom, der har tjent til sommerbolig for familien.

Opstår der strid mellem ægtefællerne om retten til at udtage en sådan bolig, må skifteretten træffe afgørelse om, hvem sommerboligen skal udlægges **til**. Der må herved skønnes over, for hvem sommerboligen må antages at være af den væsentligste betydning. Er der børn i ægteskabet, vil det ofte være naturligt, at sommerboligen tilfalder den ægtefælle, der får forældremyndigheden over børnene. Er der ingen børn i ægteskabet, må skifteretten afveje ægtefællernes interesse i at beholde sommerboligen. Noget egentligt behovsynspunkt kan i almindelighed næppe anlægges, men der **vil** f. eks. kunne lægges vægt på, hvem af ægtefællerne der har bedst mulighed for at anvende sommerboligen, hvem der må antages hidtil at have vist størst interesse for sommeropholdsstedet, og eventuelt også hvem der har afset mest tid og arbejde på sommerboligen.

Kan det ikke siges at have større betydning for den ene frem for den anden af ægtefællerne, om sommerboligen bevares, må den almindelige hovedregel finde anvendelse, således at sommerboligen tilfalder den, til hvis bodel den hører.

§ 70 a, stk. 2, *punkt 3)*, vedrører erhvervsvirksomheder, og efter bestemmelsens indhold **vil** en erhvervsvirksomhed kunne udlægges til „den anden ægtefælle“, såfremt virksomheden udelukkende eller hovedsagelig har været drevet af ham.

Betegnelsen erhvervsvirksomhed er her anvendt i vid forstand, omfattende f. eks. også landbrugsvirksomheder.

Den ægtefælle, til hvis bodel en erhvervsvirksomhed hører, **vil** i almindelighed også selv drive den, og hovedreglen om, at denne ægtefælle har fortrinsret **til** at udtage den, vil derfor normalt føre **til**, at virksomheden kan udtages af den ægtefælle, der har forestået virksomhedens drift.

Den tilknytning, der ligger i, at en ægtefælle har erhvervet en virksomhed ved egen indsats, gennem arv eller på anden måde, **vil** som oftest også være så stor, at der skal vægtige grunde til at udlægge virksomheden til (den anden ægtefælle. Selv om en virksomhed er drevet af denne anden

ægtefælle, vil der således i almindelighed ikke være grundlag for at fravige hovedprincippet, hvis ægteskabet har været af kortere varighed. Der vil også kunne lægges vægt på, om den ægtefælle, der har drevet virksomheden, virkelig har ydet en reel personlig indsats, eller om driften kun formelt har været forestået af ham.

Som eksempel på tilfælde, hvor bestemmelsen eventuelt vil kunne finde anvendelse, kan nævnes de ikke sjældent forekommende tilfælde, hvor begge ægtefæller har erhverv; manden er f. eks. funktionær, men han er tillige indehaver af en butik eller anden forretningsvirksomhed, som udelukkende eller hovedsagelig passes af hustruen, der har næringsbrev. I sådanne tilfælde vil det naturligste være, at forretningen skal kunne udtages af hustruen. Som et andet eksempel kan nævnes, at en fabriksvirksomhed er tilfaldet en ægtefælle ved arv, men i øvrigt gennem en årrække udelukkende eller hovedsagelig er blevet drevet ved den anden ægtefælles indsats og i kraft af dennes uddannelse. Her må skifteretten afveje, om hensynet til den ene ægtefælles interesse i at beholde den gennem arv erhvervede ejendom bør vige for den anden ægtefælles krav om at udtage virksomheden på baggrund af hans indsats gennem driften af virksomheden.

De betingelser, der i øvrigt stilles, er, at erhvervsvirksomheden udelukkende eller hovedsageligt har været drevet af den ægtefælle, der ikke har indført den. Har begge ægtefæller taget del i erhvervsvirksomhedens drift, så erhvervsvirksomheden ikke kan siges udelukkende eller hovedsageligt at have været drevet af den ægtefælle, der ikke har indført den, er bestemmelsen uanvendelig.

Punkt 4) omfatter arbejdsredskaber og andet erhvervsløsøre, og det fastsættes, at sådant løsøre kan udlægges til den anden ægtefælle i det omfang, det skønnes rimeligt af hensyn til fortsættelsen af erhvervet.

Normalt vil løsøre af denne art være indbragt af den pågældende erhvervsdrivende ægtefælle, men er dette undtagelsesvis ikke tilfældet, vil reglen kunne finde anvendelse.

Bestemmelsen er affattet således, at løsøre af enhver art, som en ægtefælle har brug for til fortsættelse af erhvervet, vil kunne udlægges til den pågældende. En handlende vil således til eksempel kunne få udlagt inventar og lager, en håndværker samtlige arbejdsredskaber og værkstedsinventaret og en landmand maskiner, redskaber og andet løsøre nødvendigt for landbrugets fortsatte drift, selv om de nævnte løsøre genstande hører til den anden ægtefælles bodel. Forretningsvirksomheder falder derimod ind under hovedreglen om, at fortrinsretten tilkommer den, der har indbragt dem, eller under den foran nævnte særlige bestemmelse for erhvervsvirksomheder.

Under *punkt 5)* fastsættes, at bohave og andet løsøre, der har hørt til det fælles hjem, kan udtages af den anden ægtefælle i det omfang, det skønnes rimeligt af hensyn til opretholdelsen af hjemmet, eller fordi genstandene særligt har tjent den pågældende ægtefælles behov.

Bestemmelsen omfatter først og fremmest indbo af enhver art, møbler, sengetøj, køkkentøj, husgeråd og lignende, men også mere specielle ting som f. eks. bøger og musikinstrumenter vil i givet fald kunne falde ind under bestemmelsen, fordi de særligt har tjent den pågældende ægtefælles behov.)

Man har ved udformningen af bestemmelsen — „i det omfang det skønnes rimeligt“ — ønsket at give udtryk for, at der ikke bør anlægges en for snæver behovsbetragtning. Der er i bestemmelsen hjemmel for, at skifteretten ud fra en afvejelse af samtlige omstændigheder — ægteskabets varighed, ægtefællernes økonomiske forhold, hidtidig benyttelse, affektionsværdi m. m. — kan nå frem til en rimelig fordeling af de ejendele, der har dannet den ydre ramme om det hidtidige hjem.

Hovedsynspunktet er således, at de i § 70 a, stk. 2, særligt opregnede aktiver skal kunne udtages af den ægtefælle, der har størst behov for det aktiv, begge kræver udlagt, uanset hvis bodel aktivet hører til. De særlige udtagelsesregler vil så meget desto mere kunne bringes til anvendelse, hvor en ting hører til begge ægtefællers bodele, idet

¹⁾ Jfr. herved Trolle i Juristen 1960 side 8.

de f. eks. har købt tingen for begges midler, således at den er i sameje mellem dem. Det vil endvidere være en selvfølge, at udlæg efter de i § 70a, stk. 2, under 1)-5), angivne principper kan foretages, hvis det ikke kan godtgøres, til hvis bodel tingen hører.

De særlige udtagelsesregler finder kun anvendelse på aktiver, der tilhører *fællesboet*. Som omtalt side 19 har der i udvalget været rejst spørgsmål om at åbne adgang for en ægtefælle til at udtage den anden ægtefælles særejemidler, såfremt disse aktiver var af en sådan beskaffenhed, som omhandles i § 70 a, stk. 2, under 1)-5). Det danske udvalg har imidlertid fundet det betænkeligt at gøre indgreb i en ægtefælles særejerrettigheder på denne måde, og man er derfor blevet stående ved forslaget om, at udtagelsesretten kun skal angå fællesejemidler, jfr. nærmere bemærkningerne side 19.

I § 70 a, stk. 3, fastsættes, hvorledes der skal forholdes med ejendele, som ikke udtages af en ægtefælle i henhold til de i stk. 1 og 2 indeholdte regler. Bestemmelsen går ud på, at ejendele skal afhændes på den måde, der angives i skiftelovens §§ 27 og 28, d. v. s. i almindelighed ved offentlig auktion eller ved salg underhånden. Efter de gældende regler skal der i denne situation finde lodtrækning sted. Lodtrækning kan fortsat foretages, hvis ægtefællerne kan blive enige om denne fremgangsmåde, men er de ikke enige herom, må det efter udvalgets opfattelse være mest hensigtsmæssigt, at ejendele afhændes, og provenuet deles.

Til § 70 b.

Bestemmelsen angår ægtefællers udløsningsret.

Efter gældende ret har det været tvivlsomt, om der er hjemmel for en ægtefælle til at begære udlæg efter vurdering udover værdien af bosloddet.¹⁾ Når der gennemføres bestemmelser som foreslået af udvalget i § 70 a til sikring af begge ægtefællers berettigede interesse, er der efter udvalgets opfattelse ikke betænkeligheder ved en udløsningsregel, og udvalget foreslår derfor indført udtrykkelig hjemmel for, at en ægtefælle har ret til udlæg efter vurdering, selv om værdien af det udlagte overstiger

ægtefællens lod i boet. Det overskydende beløb må betales til den anden ægtefælle. Betalingen er således en betingelse for udtagelsesretten udover bosloddet, men der foreslås dog givet adgang for skifteretten til i særlige tilfælde at tilstå afdragsvis betaling af beløbet. En sådan fremgangsmåde vil især være rimelig, hvor bodelingen må forudses at ville skabe økonomiske vanskeligheder for ægtefællen og muligvis bringe dennes fortsættelse af det hidtidige erhverv i fare. Ikke mindst bør dette hensyn til erhvervet og erhvervsevnen tages i betragtning, hvis der er pålagt den ægtefælle, der ønsker afdragsordning, bidragspligt over for den anden ægtefælle eller over for børn.

Størrelsen af afdragene må fastsættes af skifteretten under hensyn til begge parters økonomiske forhold. Den anden ægtefælle må have krav på betryggende sikkerhedsstillelse i form af pantsætning, kaution eller på anden måde, som skifteretten kan godkende. Skifteretten må endvidere fastsætte en rentebetaling for henstandsordningen.

Til § 2.

Ved lov nr. 152 af 11. maj 1954 fik Grønland en særlig lov om ægteskab. Loven indeholder bl. a. regler om deling af ægtefællers bo efter separation eller skilsmisse.

Loven om ægteskabs indgåelse og opløsning gælder for Færøerne, men der er dog ifølge lovens overgangsbestemmelser adgang til ved kgl. anordning at fastsætte ændringer og tilføjelser.

Loven om ægteskabets retsvirkninger gælder direkte for Færøerne.

Skifteloven blev med enkelte ændringer sat i kraft på Færøerne ved kgl. anordning nr. 30 af 14. januar 1876.

Ifølge stk. 3 kan nærværende lov sættes i kraft på Færøerne ved kgl. anordning efter forhandling med det færøske hjemmestyre og med de ændringer, som de særlige færøske forhold tilsiger.

Til § 3.

Udvalget har under hensyn til indholdet af de foreslåede ændringer fundet det rimeligt, at ændringerne kun finder anvendelse,

¹⁾ Se herom side 25 med note.

når separation eller skilsmisse har fundet sted efter ikrafttrædelsesdatoen, eller når dom til omstødelse eller kendelse om bosondring er afsagt efter denne dato.

Appelleres dommen til separation, skilsmisse eller omstødelse eller en kendelse om bosondring, bør tidspunktet for afsigelse af

dom eller kendelse i første instans dog være afgørende.

Til § 4.

Forslaget til § 70 i skifteloven erstatter § 66, stk. 2, i loven om ægteskabs indgåelse og opløsning, og denne bestemmelse foreslås ophævet.

